



UNIVERSITAS TARTUENSIS

Tartu ülikooli ajakiri

SEPTEMBER 2016 NR 8 (2452)



TARTU ÜLIKOO



EDUARD MARON:

**Psühhiaatrias tuleb
hoida mõistus
kaine ja külm, kuid
samas tuleb osata
patsienti aidata.**

**KONVERENTS
ARUTLEB ÜLIKOOI-
MAASTIKU ROLLI ÜLE**

**UUED ÕPPEJÕUD
VAATAVAD VÄRSKE
KOOLIAASTA POOLE**

**MIS MÕJUTAB
POOLETEISEAASTASE
LAPSE SÕNAVARA?**

Ettevõtlikke ideid ja indu

Pikk suvepuhkus on nüüdseks selja taga ja uus õppeaasta on avapaugu saanud. Kui paljud tudengid otustavad vaheajal pikast kooliaastast puhata, siis mina sattusin sel suvel kokku hoopis teistsuguste noortega.

Valgamaal Tõrva linnas teevad kohalikud noored juba kolmandat suve linna päevade ja jõulude ajal raadiot, mis levib ka ümberkaudsete valdade elanikeni ehk kokku 6500 inimeseni. Mul oli rõõm olla sel suvel nende toimetuse liige ja taas pidin tõdema, et pole midagi toredamat kui teha koostööd inimestega, kel silmad säravad.

Tõrva raadio töötajate keskmine vanus oli sel hooajal 19 eluaastat. Liikmete seas oli nii gümnaasiumi- kui ka ülikoolinoori. Lisaks olid nad enda ridadesse võtnud põhikooliõpilasi, et raadiol oleks tulevikus ka järelkasvu. Nii juhtusingi ma üht saadet juhtima viienda klassi poisiga, kes tegi oma asjalikkuse poolest silmad ette nii mõnelegi noorsandile, keda oleme harjunud loenguruumides nägema.

Ma imetlen Tõrva noori sellepärast, et ilma igasuguse ajakirjandusliku taustata on nad hakkama saanud millegi suurega: nad on kokku pannud nii asjaliku kava, mida võiks võrrelda Kuku või Vikerraadio omaga. Selle erinevusega, et nemad kesken- duvad kohalikule elule ja inimestele. Veelgi toredam



SANDRA SAAR
UT toimetaja

FOTO: ANDRES TENNUS

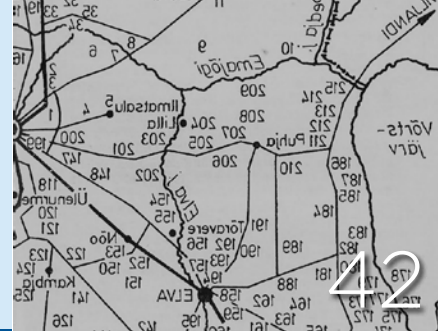
on aga see, et nad on leidnud midagi, mida teevad suurima naudinguga.

Saadete eetrisse andmine on kõigest üks osa tööst, mida on teha tulnud. Igaks hooajaks on nad saanud uued ruumid, kus tegutseda. Sel korral oli ruumide seisukord, kus stuudio püsti pandi, nii kehvi, et tuli teha kõva töö ja näha vaeva, et ruumid töökõlblikuks muuta. Maja kehvi seisukord neid ei morjendanud ja ajaks, mil raadio tegevust alustas, oli kõik tipp-topp korras ja puhas. Lisaks ehitati juurde seinad. Seegi oli nende jaoks käkitegu.

Suurem osa neist noortest

õpib hoopis teist eriala – kes riigiteadusi, kes kultuurikorraldust, kes meditsiini –, aga peale oma eriala on nad leidnud hobi, mis neid ikka ja jälle kokku toob. Oluline on ka soov panustada oma kodukoha ja inimeste heaks. Vähem oluline pole seegi, et noored teevad seda kõike täiesti vabatahtlikult.

Just seda kõike, mida need noored inimesed teevad, soovin teile ka uue kooliaasta alguseks: häid ideid ja sära silmi. Kui tuleb mõte midagi teha, siis ei tasu liiga pikalt kaaluda ja mõelda, vaid tuleb härjal sarvist haarata. Ettevõtlikke noori üldiselt ikka toetatakse ja aidatakse. Mine tea, võib-olla mõnest esmalt uitmõttena tundunud ideest võib tulevikus välja kasvada midagi suurt ja erakordset. **UT**



8 UUDIS Septembrist alustab Tartu ülikoolis tööd personaliarenduskeskus.

11 KOLUMN TÜ vilistlane Uku Lilleväli kirjutab projektipõhise õppe olulisusest.

12 PERSOON Arstitudeng Liis Puis tahab anda inimestele tagasi oluliseima – tervise.

16 AKTUAALNE Oktoobri alguses toimuv konverents räägib ülikoolimaastikust.

18 AKTUAALNE Värske õppeaasta töi ülikooli mitmeid uusi õppejõude.

20 INTERVJU Teaduskooli direktor Mihkel Kree räägib, missuguses suunas tuleks edasi liikuda.

24 TUDENGID Õppimise hea tava võeti vastu ühehäälselt.

26 ETTEVÕTLUS TÜ teadlased toovad turule suguhaiguste kiirtesti.

29 TEADUS Missugune on pooleteiseaastase eesti lapse sõnavara ja mis seda mõjutab?

32 ARVUSTUS TÜVKA suveetendus Piusa liivaluidetel rääkis seto keeles eneseotsingust.

34 VILISTLANE TÜ professor ja arst-psühhiaater Eduard Maron leiab, et Sigmund Freudil oleks praegu nii mõndagi öelda.

37 REISIKIRI TÜ hispaania keele ja kirjanduse magistrant Maarja Raud veetis vahetusaasta Madridis.

40 ESSEE Maili Vilson annab nõu, kuidas korraldada edukat konverentsi.

42 AJALUGU Eesti kartograafia ajalugu räägib muu hulgas ka kaartide salastamisest ja hävitamisest.

45 kaitsmised, stipendiaadid, stipendiumid, tunnustused, teated, õnnitlused, juubel

UT UNIVERSITAS TARTUENSIS
Tartu ülikooli ajakiri

Universitas Tartuensis on Tartu ülikooli ajakiri. Ilmub kord kuus. Tiraaž 3500. Tellimisindeks Eesti Postis 00892 • Aadress: Ülikooli 18-102, Tartu 50090; telefon: 737 5686, 553 9321; e-post: ajakiri@ut.ee; Facebook: www.facebook.com/universitastartuensis; koduleht: www.ajakiri.ut.ee.

Vastutav väljaandja Illari Lään, **peatoimetaja** Merilyn Säde, **toimetaja** Sandra Saar, **teabetoimetajad** Kady Sõstar ja Liis Saar, **keeletoimetaja** Mari Mets **fotograaf** Andres Tennus, **küljendaja** Mark Šandali, **trükk** Ecoprint. • Universitas Tartuensis kujunduslahendused, kõik ajakirjas avaldatud artiklid jm tekstid ning fotod ja illustratsioonid on autoriõigusega kaitstud teosed. Toimetust lubab neid kasutada vaid eelneval kokkuleppel koos viitega autorile ja Universitas Tartuensisile. • Toimetusel on õigus kaastöid nende selguse huvides toimetada ja lühendada. • **UT kolleegium:** Maaja Vadi (esinaine), Sulev Kõks, Ivo Volt, Mart Noorma, Villu Päärt, Indrek Treufeldt, Katrin Pajuste-Kuul, Egert Puhm.

Järgmine Universitas Tartuensis ilmub 7. oktoobril 2016.

roheline trükkis
Trükitud keskkonnateadlikus trükiettevõttes Ecoprint

Jagame tudengitele 10 000 ISICut. Tasuta.

- Kasuta uut viipemakset
- Šoppa netipoodides
- Kogu preemiapunkte



Telli oma kaart www.swedbank.ee/isic

Pakkumine kehtib 22.08.–31.10.2016, uutele ISIC kaartidele. Swedbank ISIC MasterCard® Tudengikaarti väljastab Swedbank AS. Tutvu teenuse tingimustega aadressil www.swedbank.ee, vajadusel konsulteeri pangatöötajaga.

TÜ teadlased panustavad Vietnami meditsiiniharidusse

Tartu ülikooli meditsiiniteadlaste eestvedamisel saadi tihedas konkurents Euroopa komisjonilt 958 804 euro suurune toetussumma, et arendada koostöös kolme Euroopa ja nelja Vietnami meditsiiniülikooliga Vietnami meditsiiniharidust.

Euroopa teadlaste toel luuakse esimene meditsiini doktoriõppekava, mida toetab ka Vietnami valitsus.

Raha saadi ülemaailmse konkursi käigus Euroopa Komisjoni poolt rahastatava programmi Erasmus+ taotlusvoorst, kuhu laekunud 736 avaldusest rahastati 147. TÜ teadlaste kirjutatud õppekava arenduse projekt «Joint Capacity Building in Biomedical Higher Education Through Adopting International Academic Standards and Transferring Technology Between European and Vietnam Universities» sai suurima võimaliku toetuse teisel katsel.

Vietnami meditsiiniharidus ja arstiabi kvaliteet on võrreldes Euroopaga aastaid maha jäänud. «Ka Vietnami valitsus tunnistab valdkonna puudusi – Vietnami on arste vähe ja doktorikraadiga inimesi praktiliselt ei ole, mis omakorda pidurdab kohalikku koolitus- ja õpetamisvõimalusi ning kvaliteeti,» tõdes patofüsioloogia professor Sulev Kõks.

Sellest tulenevalt pidas Euroopa Komisjon Tartu ülikooli teadlaste eestvedamisel koostatud projekti väga uuenduslikuks

ja vajalikuks. Projekti peamine eesmärk on koostöös Euroopa ja Vietnami kolleegidega töötada Vietnami meditsiiniülikoolidele välja uuenduslik molekulaarmeditsiini doktoriõppekava ning koolitada omakorda õppejõude ja arste, kelle käe alt kasvavad välja uue põlvkonna meditsiinitöötajad.

Projekti tulemusena soovitakse, et Vietnami ülikoolidel on tänu Euroopa kolleegidele võimalik pakkuda kõrgharidust ja koolitust tulevasele meditsiini-personalile, kes panustavad kvaliteetsete teadmiste ja oskustega kohalike tervise parendamisse ning täidavad seeläbi olulise puudujäägi tööturul.

Euroopa Komisjon peab oma raportis projekti ja rahvusvahelist koostööd tähtsaks, kuna Vietnami kohalikul tasandil jääb kvaliteetse meditsiinihariduse, sealhulgas doktoriõppekava arendamiseks puudu nii vahenditest kui ka pädevusest. Projekti tugevusena nähti muuhulgas Tartu ülikooli teadlaste pikaajalist Vietnami õpetamise ja teadustöö tegemise kogemust ning doktorantide koolitamist Eestis.

Kolm Tartu ülikooli meditsiiniteadlast – Sulev Kõks, Aare Märtsen ja Katre Maasalu – on oma panuse eest Vietnami meditsiinihariduse ja -süsteemi arendamisse nimetatud ka Hue meditsiini- ja farmaatsiaülikooli külalisprofessoriteks. ●

Teadlased töötasid välja ainulaadse geenitesti

Fertify testi abil on võimalik öelda, millal hakkab naise viljakus langema ja millal algab menopaus. Kuna naise viljakus on osaliselt geneetiliselt ette määratud, siis saab ainulaadse testiga naise viljakust ennustada.

Geenivariandid, mis võimaldavad hinnata, millal naisel saabub menopaus, on nagu kaasa sündinud kaardipakk. «Fertify test vaatabki neid sulle jagatud kaarte ja püüab ennustada sinu mängu tulemust,» kirjeldab TÜ kliinilise meditsiini instituudi spetsialist ja tervisetehnoloogiate arenduskeskuse teadur Triin Laisk-Podar, kes on üks Fertify testi väljatöötajatest.

Kui seni on geenitestides sageli vaatluse all mõni üksik geen, siis reproduktiivset vananemist ehk menopausi algust mõjutab hästi palju erinevaid gene, millest on igal inimesel eri suurusega mõju.

«Tahamegi seda ennustustäpsust suurendada sellega, et vaatame võimalikult paljusid erinevaid geenivariante,» ütles Laisk-Podar. Praegu vaadatakse 800 erinevat geenivarianti. Mudelit edasi arendades ja sobitades seda elustiiliteguritega, on võimalik, et poole aasta pärast koostatakse riskiprofiil juba oluliselt suurema arvu märgiste pealt.

Testi saab iga naine endale koju tellida. Proovi andmiseks on koju saadetas komplektis kaks vatipulka, millega saab ise suuõrnest proovi võtta. ●

Doktorandid tõid Hiinast peavõidu

TÜ majandusteaduskonna doktorandid Tõnis Tänav, Kristian Pentus ja Tarmo Puolokainen võitsid tihedas konkurentsist Shanghais toimunud rahvusvahelisel innovatsioonikonkursil esikoha ideega, mis käsitles mee keemilise koostise analüüsil põhineva uudse keskkonnanäitaja loomist.

TÜ doktorandid olid 40 riigi ja 700 osaleja seas ainus Eesti võistkond. «Meie idee käsitles uudse kompleks-keskkonnanäitaja loomist, mis põhineb mee keemilise koostise analüüsil, mesilaste suremusel, mee tootlikkusel ja teistel mõõdikutel, mille alusel saab erinevate linnapiirkondade, linnade ja riikide keskkonnaprobleeme kaardistada ja võrrelda,» ütles Kristian Pentus.

Seesugune süsteem toimiks inimeste enda peetud linna-mesitarude andmete põhjal ja ühtaegu propageeriks see ka



TARMO PUOLOKAINEN, KRISTIAN PENTUS JA TÕNIS TÄNAV.

linnades mesilaste pidamist.

Kuna meeskonnaliige Tõnis on põgusalt mesilastega töötanud ja tema tutvusringkonnas on mesinikke, siis käisidki mesinikud Tõnisele välja omapoolse idee – neil on olemas tarud, mis koguvad igapäevaselt palju andmeid, kuid neid on seni alakasutatud. «Sealt edasi sündis juba meil omavahelises arutelus andmete

koondamise, tarude võrgustiku ja keskkonnanäitajate idee,» kirjeldas Pentus.

Meeskond leidis, et tegemist on huvitava ja kasuliku mõttega, mida tuleks kindlasti proovida ellu viia. «Kuidas täpsemalt või kas meie oleme need inimesed, kes seda rakendama hakkavad, seda ei oska ma täna veel öelda. Lähijal vaatame võimalused üle ja

FOTO: ERAKOGU

loome plaani, mismoodi saaks täpsemalt meie ideed rakendada,» ütles Pentus.

Doktorant lisas, et kogemused ja elamus, mis Shanghaist saadi, on märkimisväärsed. «Kuigi oma projekt oli juba valmis, siis kohapeal moodustati rahvusvahelised võistkonnad, kes pidid kahe päeva jooksul pingeliste ajurünnakute ja arutelude tulemusena mõtlema välja projekti, mis vähendaks vaesust, kas maailmas või mingis kindlas piirkonnas,» kirjeldas Pentus.

Doktorandid võtsid osa konverents-võistlusest «Youth Innovation Competition on Global Governance», mida korraldab Shanghais asuv Fudani ülikool juba alates 2007. aastast. Selle aasta põhiteema oli «Sustainable Development Goals: Common Agenda, Plural Approaches». ●

Sümposium toob kokku põlevkivi asjatundjad

Septembri lõpus toimub Tallinnas rahvusvaheline sümposium «Põlevkivi 100», mis toob Eestisse kokku põlevkivi töötlevate ja varusid omavate riikide esindajad üle kogu maailma.

Üritus toimub Eesti põlevkivitööstuse 100. juubeli raames Eesti Energia, Tartu ülikooli ja Tallinna tehnikaülikooli eestvedamisel.

TÜ rektori professor Volli Kalmu sõnul on tänavune aasta Eesti põlevkivitööstuse jaoks märgiline: põlevkivi kaevandamise algusest möödub 100 aastat ning sama kaua on Eestis põlevkivi teaduspõhiselt uuritud. «Põlevkivi teaduspõhine uurimine Eesti ülikoolide kaasabil võimaldab riigil teha tarku otsuseid, et põlevkivi annaks ka edaspidi ühiskonnale kasu, looks uusi töökohti ning

edendaks kogu maailmas uuendusi selles ainulaadses valdkonnas,» ütles Kalm.

Eesti Energia juhatuse esimehe Hando Sutteri sõnul pakub sümposium ainukordse võimaluse kuulata teiste riikide põlevkivi töötlemise ja uurimise kogemusi. Samuti on võimalik tutvustada teistele riikidele Eesti põlevkivitööstuse saavutusi nii tehnoloogiliste uuenduste kui ka keskkonnamõjude vähendamise näol.

Sümposiumil räägitakse muu hulgas näiteks sellest, missuguseid uusi võimalusi saab rakendada suletud kaevanduste puhul, kuidas tegutseda põlevkivitööstuses jätkusuutlikult, ja samuti sellest, kuidas vähendada keskkonnamõjusid. Sümposium toimub 20.–21. septembril Tallinnas. ●

Mittevaralise kahju hüvitamise alused

INAUGURATSIOON

TÜ deliktioiguse professor Janno Lahe 27. septembril kell 16.15 ülikooli peahoone aulas

Eestis reguleerib mittevahalise kahju hüvitamist eelkõige võlaõigusseadus. Mittevahaline (moraalne) kahju erineb varali-

sest kahjust selle poolest, et selle tekkimine ei vii kannatanu vara vähenemiseni. Võlaõigusseaduse järgi hõlmab mittevahaline kahju eelkõige kannatanu kehalist ja hingelist valu ning kannatusi.

Kõigis Euroopa riikides ollakse ühel meelel, et vähemalt teatud juhtudel tuleb kannatanule tekitatud mittevahalist kahju rahaliselt



JANNO LAHE

FOTO: ANDRES TENNUS

hüvitada. Samas lähevad nägemused kohati märkimisväärselt lahku küsimuses, millistel juhtudel see on põhjendatud.

Ka Eesti õiguse järgi ei kuulu sugugi igasugune valu ja kannatus rahalisele korvamisele. Kannatanul on põhjust mõelda mittevahalise kahju hüvitamise nõude esitamisele eelkõige juhtudel, kui talle on tekitatud kehavigastus või tervisekahjustus, võetud temalt vabadus või rikutud tema isikuõigusi.

Peale nende juhtude võib vastavate lisaelduste olemasolul

mittevahalise kahju hüvitamise nõue tulla kõne alla ka kannatanu lähedase surma põhjustamise või talle raske kehavigastuse tekitamise korral.

Eesti õiguse järgi võib mittevahalise kahju hüvitamise nõuet õigustada erijuhtudel ka asja hävimisel või kaotamisel põhjustamisel, kui kannatanul oli selle asjaga emotsionaalne side.

Loengus arutletaksegi lähemalt selle üle, millistel juhtudel on kannatanul õigus nõuda mittevahalise kahju hüvitamist ja millistest

asjaoludest sõltub väljamõistetava hüvitise suurus.

Professor Janno Lahe lõpetas Tartu ülikoolis õigusteaduse eriala 2000. aastal ning kaitses doktori-töö 2005. aastal.

Janno Lahe on töötanud TÜ-s alates 2000. aastast. 2015. aastal valiti ta deliktioiguse professoriks ning ta töötab sellel ametikohal alates käesoleva aasta veebruarist. Peale akadeemiliste ametikohtade on ta töötanud alates 2006. aastast Riigikohtu tsiviilkolleegiumi nõunikuna. ●

Personaliarenduskeskus alustas tööd

Selle kuu algusest alustas Tartu ülikoolis tööd personaliarenduskeskus, mille eesmärk on toetada TÜ töötajate isiklikku arengut ja aidata kaasa nii õpetamise, juhtimise kui ka tugiteenuste osutamise kvaliteedi kasvule.

Personaliarenduskeskuse juhataja Marek Sammuli sõnul lõimib keskus kaks suurt töövaldkonda: õpetamiskeskuste arendamisega seotud tegevused, mida on seni koordineerinud elukestva õppe keskuse õppimise ja õpetamise arenduskeskus, ning muud töötajatele suunatud koolitus- ja arendustegevused, mida korraldas seni personaliosakond.

«Personaliarenduskeskuse ülesanne on ka korraldada sisekoolitajate välja- ja täiendõpet, koordineerida TÜ töötajate õpirännet, korraldada erinevate õppejõudude, juhtide jt töötajate nõustamisteenuseid, toetada õp-

pejõudude praktikakogukondade tööd ja muidugi tõsta teadlikkust enesetäiendamise võimalustest.»

Peale avatud registreerumisega seminaride ja koolituste pakutakse üks ühele koostöösuhte põhiseid arenguvõimalusi: näiteks nõustamist oma õpetamiskeskuste avardamist väärtustavale õppejõule, juhendamist (*coaching*) ja mentorlust end erialaselt arendada soovivale uuele või uute väljakutsete ees seisvale juhile või võimalust pidada nõu ülikooli-välise juhtimiskonsultandiga.

«Sügisel jätkavad tööd juhi ning arendaja ülikoolisisesed kovichoonirühmad, millega liitunud saavad tuge igapäevatoos ettevõtete keerukate juhtumitega toimetulekuks,» kirjeldas Sammul. Samuti on võimalik saada isiklikku nõustamist, et arutleda oma õpetamise üle, saada tagasisidet uute meetodite rakendamisele ja

küsida kursuse käigus vahetagasisidet.

Personaliosakonna juhataja Kristi Tenno ütles, et akadeemiliste ja mitteakadeemiliste töötajate arendamine koondati personaliarenduskeskusesse eesmärgiga senisest järjekindlamalt kavandada ja korraldada tööalaste enesetäiendus- ja arenguvõimaluste pakkumist kõigile ülikooli töötajate rühmadele.

«Tihedam koostöö ja teabevahetus arendustegevuste planeerimisjärgus ning arendusprogrammide koostööne kavandamine võimaldab vältida nii sisulist kui ka funktsioonide kordamist ja seeläbi kasutada tõhusamalt töötajate arendamiseks kavandatud vahendeid, rakendada töötajaid tulemuslikumalt ning pakkuda ülikooli töötajatele mitmekesisemaid arenguvõimalusi,» sõnas Tenno. ●



Augusti alguses esitleti Tartu ülikooli kunstimuuseumis Gerhard von Kügelgeni maalitud rektor Georg Friedrich Parrot' portreed, mis jõudis pärast pikki rännakuid Tartusse tagasi.

1803. aastal maalits Gerhard von Kügelgen portree karismaatilise TÜ rektorist ja füüsika-professorist Georges Frédéric Parrot'ist. Nii 1803. aastal valminud portree kui ka sellest hiljem kunstniku maalitud repliik jäid 20. sajandi alguses kadunuks.

Maali ootab ees restaureerimine ja seejärel väljapanek seoses 2017. aastal saabuva Parrot' 250. sünniaastapäevaga.



HARRY HUGE KOOS «NETWORK GLOBALLY, ACT LOCALLY» OSALEJATEGA.

Ülikool sai toetajatelt 50 000 dollarit

Hiljuti allkirjastati Harry ja Reba Huge'i sihtasutuse ja ülikooli vahel leping, millega toetatakse 50 000 dollariga ettevõtlike üliõpilaste teaduspõhiste äriideede arendamist ja elluviimist Vega fondis.

Harry ja Reba Huge'i sihtasutus on toetanud TÜ üliõpilaste ja õppejõudude vahelist mobiilsust Nebraska Wesleyani ülikooli ja Charlestoni kolledžiga juba kümme aastat. Viimasel kahel aastal on sihtasutus panustanud ka üliõpilaste ettevõtlikkuse arendamisse.

TÜ arendusprorektor Erik Puura ütles, et tänu täiendavale sponsorlusele õnnestub Tartu ülikoolil anda 2017. aastal tõuge vähemalt viiele uuele ettevõtlusideele.

Kahel möödunud aastal on Harry ja Reba Huge'i sihtasutus toetanud TÜ ettevõtlike noorte osalemist programmis «Network Globally, Act Locally», mille raames arendavad uenduslike mõtetega kohalikud ja USA üliõpilased oma äriideid nii Eestis kui ka Ameerika Ühend-

riikides.

Tänavu osalesid programmis äri- ja projektiideede konkursi «Kaleidoskoop» võitjad, vahendustasuta üürikuulutuste lehe Konku loojad, parkimishaldamise tarkvara arendanud Need2Park ning veebiplatvorm Hire Young meeskonnad.

Konku loojad Joonas Pöder ja Karl-Sander Erss olid programmis edukad ja võitsid žüriis osalenud USA ettevõtjate poolehoidu ning 2000 dollarit oma idee arendamiseks.

Harry ja Reba Huge'i sihtasutuse looja Harry Huge avaldas heameelt senise koostöö üle Tartu ülikooliga ning ta nägi võimalust veel enam panustada Eesti noorte ettevõtlikkuse arendamisse ning USA ja Eesti ülikoolide vahelisse koostöösse.

Huge tõdes, et kümne aasta pikkuse koostöö vältel on fond jõudsalt kasvanud. «Ootame huviga, mida toovad järgmised kümme aastat «Network Globally, Act Locally» programmi ja teistegi programmide jaoks,» lisas Huge. ●

Koostööfestivalil kuuleb teadlaste liftikõnesid

Oktoobri alguses toimub ettevõtete ja teadlaste koostööfestival «Õigel ajal õiges kohas». Teadlased esitlevad ettevõtjatele majandust muutvaid ideid esimest korda liftikõnede vormis.

TÜ eestvedamisel ühendavad sel aastal jõud kõik kuus Eesti avalikuslikku ülikooli, et tuua kokku üle 500 teadlase ja ettevõtja.

36 teadlast kuuest ülikoolist esitavad ettevõtjatele kolmeminutilise liftikõnesid. Liftikõne on lühiettekanne, mida tavaliselt kasutavad idufirmad, et investori-tele lühidalt oma ideed selgitada. Teadlased annavad kõnedes ülevaate sellest, millega nad tegelevad ja kuidas nad võiksid ettevõtetele kasulikud olla.

TÜ arendusprorektor Erik Puura ütles, et eelmisel aastal koos Tallinna tehnikaülikooliga alustatud koostööfestival on tänaseks hõlmanud kõikide avalikuslike ülikoolide pakutavad võimalused, mistõttu on üritus senistest kõige laiahaardelisem. «Olen kindel, et uute sisuliste kontaktide arv ülikoolide teadlaste ja ettevõtjate vahel ulatub sel päeval paljudesse kümnetsesse, võimalik, et ületab ka saja piiri. Igal juhul annavad kuus ülikooli endast maksimumi ja ettevõtjatel on ülihea võimalus seda kasutada.»

Koostööfestival toimub Eesti rahva muuseumi uues hoones 6. oktoobril algusega kell 10. ●

Gerontoloogia

Toimetaja Kai Saks

ÕPIK KÕRGKOOIIDELE

Gerontoloogia

Toimetaja Kai Saks

ÕPIK KÕRGKOOIIDELE

Kai Saks, Toivo Maimets, Riin Tamm, Raivo Uibo, Mati Pääsuke, Tiia Tulviste, Annely Soots, Luule Sakkeus, Tiina Tambaum, Marju Medar, Taimi Tulva, Anne Murov

GERONTOLOOGIA

Toimetanud Kai Saks
ISBN 978-9949-77-127-1, 460 lk.

Mida me saame teha, et pikeneks tervena ja toimetulevana elatud eluiga? Miks üldse inimene vananeb ja kas seda on võimalik peatada? Mis vahe on vananemisel ja haigustel? Kuidas toetada eakaid inimesi nii, et nende elurõõm säiliks ning elu oleks elamist väärt ka väga vanas eas? Neid ja veel paljusid vananemisega seotud küsimusi käsitletakse gerontoloogia õpikus erinevatest elutahkudest lähtudes.

Käesolev raamat on esimene Eesti autorite koostatud gerontoloogia õpik kõrgkoolidele, mis sobib kasutamiseks paljude erialade üliõpilastele, eeskätt tervise- ning sotsiaalteaduste valdkonnas. Peatükid on kirjutanud tunnustatud spetsialistid. Laialdast sihtrühma silmas pidades on püütud eriala probleemid lahti seletada nii, et need oleksid mõistetavad ka teiste erialade professionaalidele.

W. Struve 1, Tartu, 737 5945, tyk@ut.ee, www.tyk.ee

Teaduskirjastus aastast 1632



TARTU ÜLIKOOL
kirjastus

Tudengid saatsid klounid Soome

Tudengitele on semestri jooksul ette nähtud minimaalselt 30 ainepunkti ehk 585 astronoomilise tunni eest õppetööd, millest suur osa kulub paratamatult klassiruumis õppimisele, loomata sealjuures otsest seost õpitu ja koolist väljaspool toimuvaga. Sedavõrd suure ajalise ressursi tõhusamaks kasutamiseks käivitus Tartu ülikoolis projekti kirjutamise aine raames kevadel projektipõhise õppe proovikursus, kus õppetöö käigus lahendati asutuste murekohti.

Selmet tudengid kursusel tehtud töid õppejõududele esitaksid, kutsuti esimesse loengusse SA Tartumaa turismi, Tartu ülikooli karjääritalituse ja mitmete teiste ettevõtmiste esindajad, kes oma asutustes olevaid probleemkohti ja kasutamata võimalusi tudengitele kurtsid. Õppurid valisid välja meelepärase ettevõtte, teostasid esitletud murekohale taustauuringu ja kirjutasid selle põhjal läbimõeldud projekti.

Semestri vältel loodi näiteks Äripäevale üksik- asjalik konverentsiplaan, mis oli suunatud noortele ehk sihtrühmale, kelleni ettevõtte polnud varem veel jõudnud.

Karjääritalitusel oli aga mure, et tudengid on osavõtmatud ega kasuta piisavalt pakutavaid karjääri- võimalusi, mispeale aidati mõista noorte eelistusi infokanalite ja sõnumite valikul.

Lisaks oli hinnatud Eesti klounide Tipi ja Täpi



FOTO: ERAKOGU

UKU LILLEVÄLI

TÜ ettevõttemajanduse vilistlane

mure, et Eesti turg on liiga väike. Sestap kirjutasid tudengid projekti, millega taotlesid ettevõtluse arendamise sihtasutuselt loomemajanduse eksporditoetust, et aidata Tipil ja Täpil ka põhjanaabrite meelt lahutada.

Eelnevalt on näitena välja toodud vaid üksikud projekti kirjutamise aine tulemused, mille kaudu said ettevõtted tudengite õppeprotsessi kaasatuna lahendada asutusesiseseid probleeme ja luua võimalusi, milleks varem polnud aega või vahendeid leitud.

Õppijad tulid omakorda välja passiivsest hariduse tarbija rollist ning võtsid tegelikul elul põhineva vastutuse nii enda kui ka kaaslaste tegevuse ja asutuse ning ülikooli maine eest.

Projektipõhist õpet korraldada oli aga keerulisem kui tavapärasest kuula-õpetajat-ja-tee-märkmeid ainet. Igas projektis pidi arvestama ettevõtete ootuste ja eesmärkidega, kuid samas tuli mõista, et õppe eesmärk pole pelgalt lahendada ettevõtte murekoht, vaid toetada tudengite õpiprotsessi, et nad jõuaksid tööturule parema ettevalmistusega.

Kirjeldatud kursuse lõpus esitatud projektid peegeldasid lisaks õpilaste oskuste arenemisele ka ettevõtetepoolset vaimustust.

Sestap, kui mitmetel erialadel on kursuse vältel rakendatud projektipõhist õpet pigem tükati, siis proovikursuse käigus saadud kogemuse põhjal kasutatakse kirjeldatud õppemeetodit algaval õppeaastal korrapäraselt mitmetes teistestki ainetes. **UT**



ÕPPIJAD TULID VÄLJA PASSIIVSEST HARIDUSE TARBIIJA ROLLIST NING VÕTSID TEGELIKUL ELUL PÕHINEVA VASTUTUSE NII ENDA KUI KA KAASLASTE TEGEVUSE JA ASUTUSE NING ÜLIKOOLI MAINE EEST.



FOTO: ANDRES RAUDJÄLG

Arstitudengi elu koosneb paljustki muust peale õppimise



PERSOON

Liis Puis on meditsiiniteaduste valdkonna viimase kursuse tudeng, kes juba lapsena rääkis sõpradele, et ühel päeval saab temast arst. Klassikaaslased tegid tema kulul aga nalja, et kirurgi temast küll ei saa, sest Liisil ei tulnud käsitöötundides õmblemine kuigi hästi välja. See teda siiski ei morjendanud ja nüüd töötabki Liis selle nimel, et oma lapsepõlveunistus teoks teha.

SANDRA SAAR
sandra.saar@ut.ee

Liis ise ei mäletagi aega, mil ta sai aru, et just arstiamet on see, millega ta tulevikus leiba teenida soovib. «Nii kaua, kui ma ennast mäletan, olen alati tahtnud arstiks saada. Kust see soov tuli? Ka see on müstika,» rääkis neiu. Ta lisas, et teisi variante pole ta isegi kunagi tõsiselt kaalunud. «Lasteaias juba teadsin, et minust saab operatsiooniarst. Sõna «kirurg» oli tol ajal veel mulle pisut võõras,» lausus arstitudeng. Enam Liis kirurgiks saada ei taha, küll aga on soov arstiks saada endiselt suur.

Kui neiu arstiametist räägib, lähevad tal silmad särama ja juttu jätkub kauemaks. «Minult on tihti küsitud, kuidas ma suudan

seda ametit õppida ja sel alal hiljem töötada, see on ju nii raske: pikad ja kurnavad tööpäevad, öövalved, suur vastutus ja raskete haigustega patsiendid. Ma olen alati vastanud, et see töö annab palju rohkem, kui võtab.»

TERVIS ON INIMESE KALLEIM VÄÄRTUS

Liis rääkis, et arstina on tal võimalus anda oma patsientidele tagasi nende kalleim väärtus – tervis. Või kui see pole võimalik, siis aidata neil haigusega toime tulla ja edasi elada. «On privileeg puutuda kokku nii paljude erinevate inimeste ja nende lugudega. Igalt patsiendilt on midagi õppida,» lausus ta.

Lisaks tõi Liis välja, et see on amet, kus pole võimalik kõike teada ja just see – võimalus õppida kogu elu – teda paelubki.

Peale meditsiini on Liis kokku puutunud ka hoopis teistsuguse valdkonnaga. Põhikooli ajal käis ta Vanemuise näiteringis. Selle kaudu tekkis tal võimalus kaasa lüüa Vanemuise lavastuses «Hüppajad», kus mängisid näiteks Aivar Tommingas, Hannes Kaljujärv, Ott Sepp ja Helena Merzin-Tamm.

«Põhikooliõpilasena teatri-tükkis kaasa teha – see oli ühe unistuse täitumine,» ütles ta. Seda aega oma elus peab Liis vägagi õpetlikuks. Eelkõige õppis ta ajaplaneerimist, sest korraga tuli käia nii koolis, «Hüppajate» proovis kui ka näiteringi proovides, sest samal ajal Vanemuise lavastusega tuli välja ka näiteringi etendus. Esietenduste vahe oli kõigest üks päev.

Siiski peab Liis seda aega toredaks, sest tal oli võimalus >>

» näha teatritegemise telgitaguseid ja ta sai aimduse, kuidas sünnib üks lavastus.

Teatrikogemus ei võitnud aga Liisi südant niivõrd, et oleks tahtnud ka edaspidi selles valdkonnas tegutseda. Õppima asus ta siiski Tartu ülikooli arstiteaduskonda, sest usub, et siin on heal tasemel arstiteaduse õppekava. Siit on tema sõnul võimalik saada head teoreetilised teadmised ja neid



LIISI SÕNUL OLI PÕHIKOOLIÕPILASENA VANEMUISE LAVASTUSES KAASA TEGEMINE ÜHE SUURE UNISTUSE TÄITUMINE.

annavad edasi oma ala tipptegijad.

Liis rääkis, et praktilisi tegemisi on arstiõppes pigem vähe, aga ka see probleem on saanud leevendust tänu uuele praktika-aasta süsteemile, mis tähendab, et terve kuuenda kursuse on tudengid haiglas praktiliselt. Siiski leiab tudeng, et praktilisi tegevusi võiks olla alati rohkem, ka enne viimast aastat.

KONTAKTÕPE VÕIKS OLLA SUUREM

Samas saab ta aru, et palju jääb vahendite taha kinni. «Olin eelmisel aastal kuu aega Austrias haiglapraktikal ning sealsel tudengkonnal olid oma ultraheli aparaadid, millega harjutada, oma väikesed n-õ õppelaborid, kus saab ükskõik mis ajal harjutada heal tasemel mullaäzidel õmblemist, verevõtmist, kanüülipanekut,» kirjeldas Liis.

Eestis on õpe esimesel viiel aastal pigem teoreetiline. On ka praktilisi tegevusi, aga siiski pigem vähe. Liis tõi välja, et kontaktõppe osakaal võiks olla suurem. Kui ta loengute puhul

toetab pigem e-keskkonna põhist süsteemi, kus tudeng saab loengut kuulata endale sobival ajal ja seda vajadusel mitu korda, siis kahju on tal sellest, et praktikumid on lühikesed. «Meil on kliinilises osas peamiselt tsükliõppe süsteem: näiteks õpid kuu aega naistehaigusi, siis järgmised kuu aega neuroloogiat. Tihti tuleb oluline aine omandada lühikese aja jooksul ning peamiselt kodus

iseseisvalt raamatuid lugedes.» See ei ole aga sama, kui arutleda praktikumis koos õppejõududega haiguste ja haigete üle ning käia patsientidega suhtlemas ja neid uurimas.»

Liis läks Austriasse Graz'i ülikoolihaiglas teadmisi omandama sellepärast, et soovis lähemalt tutvuda mõne teise arenenud riigi meditsiinisüsteemiga. Tema praktiseeris transplantatsiooni, plastikakirurgia ja üldkirurgia osakonnas. «Elasin kuu aega imeilusas looduses ja keskkonnas ning sain tiptasemel kirurge assisteerida operatsioonidel ning seda juba esimesest päevast,» rääkis Liis. Ta lisas, et kui kunagi peaks tal veel olema võimalus minna mõneks ajaks välismaale praktiseerima, siis üritab ta sellest võimalusest kindlasti kinni haarata.

Erinevusi Eesti ja Austria õppe vahel leidis tudeng mitmeid. Peamine, mida ta koges, oligi praktilise kogemuse hulk, mida Austrias on rohkem. Juba esimesel kursusel käivad tudengid operatsioonidel assisteerimas ja see on igapäevaõppe osa. Eestis

on see pigem haruldane. Austrias on operatsiooniblokis tudengite telefoninumbrid ja kui kuskile operatsioonile on assistenti vaja, helistatakse kohe tudengitele. Liis ütles, et ta nägi Austrias väga vähe operatsioone, kus mõni tudeng polnud assisteerimas.

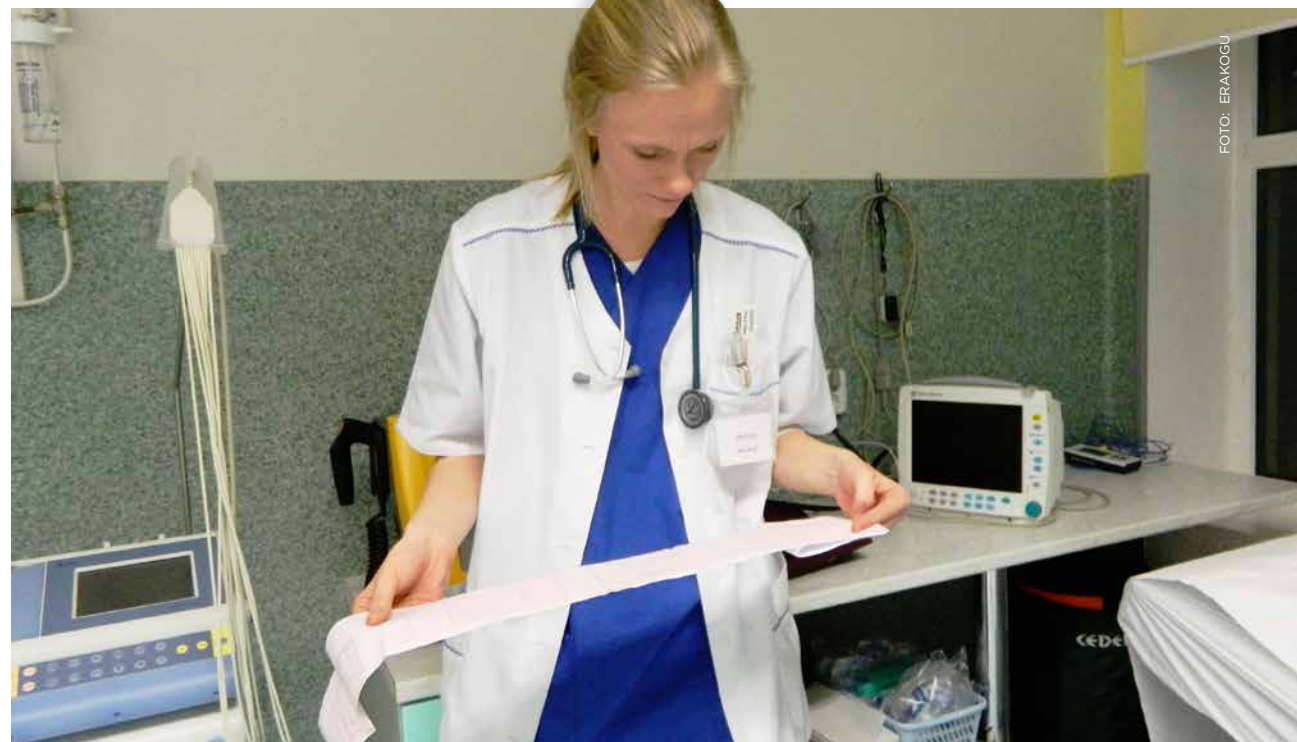
Peale pingelisele õppetööle jõuab Liis tegeleda ka paljude muude tegevustega. Ta ise jäi küll tagasihoidlikuks, öeldes, et tegelikult pole asju üldse väga palju, vaid täpselt parajas koguses, et jõuaks igasse tegevusse piisavalt panustada. Liis töötab haiglas abiarstina, Vanemuise kontserdimajas piletikontrolörina ja on ka TÜ arstiteaduse noorematele tudengitele andnud, ja annab ka edasi, seminare mitmes aines. Selle aasta juulist kuulub ta ka Tartu ülikooli senatisse ning on residentuurikomisjonis. Lisaks eelmaintule tegutseb ta ka aktiivselt Eesti arstiteadusüliõpilaste seltsis, kirjutas meditsiiniteemalisi artikleid ja üritab ka teadustöös jalga ukse vahele saada.

IGA KOGEMUS ON OLULINE JA ARENDAV

Küsimusele, miks ta seda kõike teeb, on Liisil lihtne vastus: see teeb teda õnnelikuks ja ta usub, et see ongi oluline.

Iga kogemust, mis eespool loetletud sai, peab ta tähtsaks ja arendavaks. Haiglatöö annab talle hea erialalise kogemuse, töö kontserdimajas hea suhtlemisoskuse ja võimaluse nautida kontserte, ning õpetajasoont on temas enda sõnul alati olnud.

Otsus kandideerida senatisse ja minna residentuurikomisjoni tuli tema jaoks üsna ootamatult. Liis oli enne seda kaks aastat Eesti arstiteadusüliõpilaste seltsi



PRAEGU HARJUTAB LIIS KOOLI KÕRVALT KÄTT PÕLVA HAIGLAS ABIARSTINA. ABIARSTIKS OLEMINE ANNAB TALLE ENDA SÕNUL PRAKTIILISI KOGEMUSI, ANALÜÜSIVÕIMET JA OSKUSE LÄHENEDA IGAS SEISUNDIS PATSIENDILE.

haridusrühma juht ning kui aprillis sai ametiaeg läbi ja ta otsustas teatepulga üle anda, jäi talle vaba aega. «Tundsin, et selle koha pealt on mu elus nüüd tühi auk,» lausus ta. Teiste soovitusel astus ta residentuurikomisjoni, sest see teema puudutab teda väga. «Residentuur on nii minu kui



LIISIL ON MEELES ÕPPEJÕU SÕNAD, KES ÜTLES, ET PLAANID LÄHEVAD LUHTA, AGA KUI PLAANI POLE, SIIS LÄHEB KÕIK KINDLASTI VALESTI.

ka paljude teiste noorte arstide tulevik,» seletas ta.

Senatisse soovitati Liisil kandideerida ja kuna haridusrühmas tegutsedes proovis ta arstiõpet veelgi paremaks muuta, siis senatisse astumine tunduski olevat talle hea võimalus näha laiemat pilti. «See on suurepä-

rane võimalus saada osa kogu TÜ tegemistest ja toimimisest ning anda ka omapoolne panus asutusele, mis on andnud mulle minu jaoks hindamatu väärtusega hariduse ja harituse,» ütles ta.

Ilmselt tekib nii mõnelgi küsimus, kuidas Liis seda kõike jõuab. Ta ise ütles, et kui on tegevused,

ülikooli kliinikumis, mis kestab kogu õppeaasta. Pärast seda on lõpuksam ja kooliga saabki ühele poole. Liis naudib oma praktikat täiel rinnal. «Igal õhtul ootan juba õhinaga järgmist tööpäeva. Nädalavahetus kliinikust eemal tundub ilmatu pikk. Ma arvan, et see näitab, et see amet on mulle õige ja sobiv,» sõnas Liis.

Lõpetuseks uurisin Liisi käest, kus ta näeb end kümne aasta pärast. «Üks mu õppejõud armastas ikka öelda, et plaanid lähedavad luhta, aga kui plaani pole, siis läheb kõik kindlasti luhta. Seega tundub turvalisem omada mingit plaani. Ütlen siis nii, et loodan, et kümne aasta pärast olen töötav arst, kellel on armas pere ja kes on samamoodi ümbritsetud oma armsatest sõpradest nagu praegu,» lausus Liis. UT



TUNDMATU AUTORI POOLT JOONISTATUD
ANATOOMIKUMI VAADE ENNE 1821. AASTAT.

Konverents avab ukse ülikoolimaastikesse



ALMA MATER

Järgmise kuu alguses toimub Tartu ülikoolis konverents, mis räägib ülikoolimaastikust valgustusajastu valguses. Konverents arutleb uuel teemal, mida pole seni kuigi süvitsi uuritud ehk aitab saada selgema pildi ülikoolimaastikust ja selle rollist laiemalt.

MERILYN SÄDE
merilyn.sade@ut.ee

Konverentsi idee autor ja üks korraldajatest, TÜ kunstiajaloo osakonna juhataja ja professor Juhan Maiste ütles, et ülikoolimaastik ei ole uurimisteemana leidnud siiani piisavalt tähelepanu. «See hämmastas mind juba aastaid tagasi ja siis püüdsin kõigepealt meie oma ülikoolis koondada üliõpilasi ja

professoreid, kes oleksid teemast huvitud. See oli minu jaoks niisugune heureka-idee. Tartu on mind kaua huvitanud ja ülikool on olnud ju üks Eesti kultuuritähiseid. Põhjalikke uurimusi ei ole aga tehtud,» rääkis Maiste.

Professorile hakkas mõned aastad tagasi tunduma, et Tartu ülikooli hoonete projekteerijal ja ehitajal Johann Wilhelm Krausel ei olnud tegelikult TÜ peahoone ehitamisel teistest ülikoolidest midagi eeskujuks võtta. «Euroo-

pas oli Prantsuse revolutsioon, seal oli palju muud tegemist, siis tuli Napoleoni aeg ja sõjad – ühesõnaga ei olnud kogu 18. sajandi lõpp kuigi viljakas pinnas, et ülikooli ehitada.»

Seega mõtles Krause toona palju ise välja, võttis eeskuju näiteks Peterburist ja arhitektidelt, keda ta jälgis. «Ta tegi kõigest sellest ülikooli. Kuid tol ajal ei olnudki Euroopas sellist suurte sammastega ülikooli. Nii Berliini, Helsingi kui ka Göttingeni üli-

kool on hilisemad,» lisas Maiste. Professori sõnul rõhutabki nimestatud asjaolu seda erilist asendit, mis Tartul on. «Tartul ja ülikoolil oli olulisem roll kui oskame arvata, selle arhitektuuri ideed võeti üle nii Kaasanis kui osaliselt ka Moskvas,» ütles Maiste.

MUUTUTI AVATUMAKS

Jagades ülikooli vanadeks ja uuteks, leiame, et Tartu on uus ülikool. «Vanad ülikoolid nagu Oxford ja Cambridge on ehitatud nagu kloostrid, suletult. 18. sajandi valgustusajal hakati aga sellist vaimujõudu väljapoole suunama, muututi avatumaks.»

Maiste sõnul moodustavad USA ja Balti kultuur paralleeli, sest ka siinsed hooned on avatumad, ja nii üllatuslik kui see ka pole, ei olnud Euroopas tol ajal seesuguseid kõrvutatavaid nähtusi arhitektuuris võtta.

«Nii siin kui ka USA-s juhtis seda kõike vabaduse kõrgeim eesmärk. Olen leidnud palju sarnasusi tollest ajast, võrreldes Tartu ülikooli näiteks Virginia ülikooliga. Ainulaadne on, et ülikoolid töid sisse uue linnaehitusliku idee, parklinna ja vabaplaneeringu.»

Stanfordi ülikooli professor Paul V. Turner ütles samuti, et kui vaadata Ameerika kolledžite ja ülikoolide planeeringuid alates 17. sajandist, siis need olid väga erinevad võrreldes Inglismaa või teiste Euroopa maade asutustega. «Hoonete ehitamisel oldi n-ö väljapoole vaatavad ning suunati end rohkem oma kogukonna ja loodusliku keskkonna poole.»

Turneri sõnul keskendub ta konverentsil ka sellele, kuidas mõjutas Euroopa valgustus Ameerika kolledžeid ja ülikooli.

«Need mõjud olid väga tähtsad, mitte ainult hariduslikus mõttes vaid ka hoonete kavandamise mõistes. Valgustus muutis Ameerika kooli demokraatlikumaks ja avas neid laiemale osale ühiskonnast.»

Hoonete füüsiline plaan muutus samuti – 19. sajandi keskel arendas arhitekt Frederick Law Olmsted välja uut moodi ülikoolilinnaku, mis oligi mõeldud sellisele demokraatlikule asutusele. «Ameerika ülikoolilinnak on üks erilisemaid tahke USA arhitektu-



AINULAADNE ON, ET ÜLIKOOID TÖID SISSE
UUE LINNAEHITUSLIKU IDEE, PARKLINNA JA
VABAPLANEERINGU.

tuuris ja maastiku planeeringus.»

Professor Turner lisas, et ülikoolimaastik ja selle uurimine on oluline, sest selles avalduvad intellektuaalsete ideede mõjud. «Ameerika ülikoolilinnak on üks parimaid näiteid sellest, kuidas füüsiline keskkond kehastab endas väärtusi ja mõttelaade.»

TÜ muuseumi teadusdirektor Lea Leppik ütles, et Tartu ülikoolilinnak on eriline selle poolest, et see on hea näide kultuuride viljakast kokkupuutest ja põimumisest. Seda kujundasid valgustuse kosmopoliitilised ning romantismi rahvuslikke ja piirkondlikke eripärasid väärtustavad ideed.

«Vene valitsus eraldas heldelt raha, et rajatav hoonete kogum oleks esinduslik, Euroopast saabunud professorid võtsid kaasa vanade Saksa ülikoolilinnade akadeemilise autonoomia vaimu. 19. sajandi Tartust pole võimalik ülikoolita rääkida,» ütles Leppik.

Leppik keskendub konverentsil

sil aga sellele, kus elasid Krause ajal ehk 19. sajandi esimesel kolmandikul Tartu ülikooli professorid. Tol ajal oli moes ideaalinnade rajamine ning keskaegsete pimedate, kitsaste ja kõverate tänavate asemele tulid avarad ja sirged tänavad, aedadega majad, juurde tuli õhku ja valgust.

«Paljudes ülikoolides ja akadeemias rajati valgustuslikust hariduse ja kasvatuse ideaalist lähtudes ühiselumaju nii professoritele kui tudengitele lootuses, et see soodustab viljaka akadee-

milise õhkkonna teket,» kirjeldas ta. Teisalt tegi see ka võimudele kergemaks akadeemilise maailma kontrollimise.

Tartu pakkus pärast 18. sajandi sõjapüüetusi ja tulekahjude järel peaaegu puhast platsi ehk ülikooli rajajatel oli võimalus teostada oma arusaam täiuslikust ülikoolilinnast.

«Esimese põlvkonna professorite valgustuslikust idealismist lähtudes võinuks ka Tartus oodata vähemalt unistust akadeemilisest külast, kus kõik teenivad üheskoos tõde ja valgust. Kuid vastavaid elumaju professoritele ja tudengitele siiski ei rajatud.» Toomele ehitati ülikooli õppehoonete ansambel, nõlvad renditi soovijatele aiamaadeks välja.

Tartu professor elas toona oma majas, kas talle kuulus või üüritud pinnal, ja mõnikord oli tal ka aiakrunt Toomel või mujal. Professorite majad koondusid kahte uude eeslinna: Jakobi mäe jalamile ja Riia mäe jalamile. UT

Õppejõud on uue kooliaasta alguses põnevil ja lootusrikkad



ALMA MATER

Alguse saanud kooliaasta ei paku ootus-ärevust pelgalt värskele tudengitele, vaid ka õppejõududele. Tartu ülikoolis alustas sel õppeaastal tööd mitu uut õppejõudu, kes on vaat et isegi rohkem põnevil kui noored rebasekutsikad.

SANDRA SAAR
sandra.saar@ut.ee

Septembrist alustasid õppejõuna tööd näiteks Reelika Saar, kes on kirjaliku tõlke assistent, ja Hedi-Kai Pai, kes on nüüd Viljandi kultuuriakadeemias laulu- ja hääleseade lektor.

Saar rääkis, et peamiselt ootab ta seda, et saaks edasi anda kasulikke oskusi ja näpunäiteid erialasteks olukordadeks, mis tudengeid pärast ülikooli ees ootavad. «Sama oluline on nii teiste kui ka enda innustamine leidmaks viise, millega muuta nii õppejõudude kui ka üliõpilaste vahelist koostööd veelgi paremaks,» sõnas ta.

Pai ütles, et tema ootab alguse saanud kooliaastalt õpihimulisi tudengeid, meeldivaid kolleege ning uusi huvitavaid sõprussidemeid. Lisaks loodab ta, et jääb ka piisavalt aega ennast erialaselt täiendada.

Pai tõi välja ka mõned omadused, mis heal õpetajal tema meelest olema peaksid olema. Eelkõige peab lektori meelest olema õpetaja oma eriala asjatundja. Peale selle peab ta

olema analüüsivõimeline, kaastundlik, pühendunud, huumorimeelega, enesekriitiline ja ka arenguvõimeline. «Tänapäeval ei piisa ainult õpetaja põhjalikest erialastest teadmistest, vaid selle kõrval on oluline olla koostöövalmis. Õpetaja oskus kõigi eelnevate omaduste ja oskuste koostöös luua õppimist ja õpetamist soodustav keskkond on vahest ehk kõige määravam,» lausus ta.

TUDENGEID EI TASU ALAHINNATA

Saare meelest on ta hea õppejõud just siis, kui suudab anda edasi olulist ja teha seda veenval viisil, mis aitab tudengitel õpetatava tähtsust mõista ning hinnata. Samas ei tohiks hea õppejõud Saare hinnangul üliõpilasi ka alahinnata. «Minu jaoks on kõige huvitavam võimalus uurida, miks ja milliste ootustega on tudengid minu õpetatava eriala valinud, võrrelda seda eluliste olukordadega ning leida parimad viisid ühendamaks püüdlusi, eeldusi ja tegelikkust,» rääkis Saar sellest, mida ta uuel kooliaastalt kõige enam ootab.

Saar ütles, et värske õppejõuna

kardab ta kõige rohkem möödarääkimist. Tema meelest sõltub õppetöö tõhusus suuresti õppejõu ja tudengite omavahelisest suhtlusest. See oleks tema meelest üks kehvemaid olukordi, kui üksteisest räägitakse mööda või ei mõisteta.

UUDNE KOGEMUS TÄISKASVANUTEGA

Pai rääkis aga, et tema kardab uuel õppeaastalt kõige enam töökordlust. «Hääleseade ja laulmine rühmatundidena on mulle üsna uudne kogemus,» lausus ta. Seni on ta rohkem individuaalse häältreeninguga tegeleenud. Samuti on tema juhendatavad varem olnud üldhariduskooli õpilased, valdavalt algklasside ja põhikoolialased. Vaid mõned õpilased on õppinud Pai juhendamisel kuni gümnaasiumi lõpuni. «Tartu ülikooli Viljandi kultuuriakadeemias on tegu täiskasvanud õppijatega ja see on uudne kogemus,» sõnas Pai.

Ta lisas, et tema õpilastest on mitmed jätkanud õpinguid laulu erialal Georg Otsa nimelises Tallinna muusikakoolis ning Eesti muusika- ja teatriakadeemias õppejõud Mare Väljataga juhendamisel. Väljataga on ka Pai üks eeskujus. «Imetlen tema elujõulisust ja elurõõmu ning oskust noori lauljaid innustada ja nende häälele parimaid külgid leida, tugevda ning esile tuua,» ütles Pai.

Ta mainis ka, et kõigist neist õpilastest, kes on Väljataga juurde

õppima asunud, on kujunenud väga omapärased, vokaalselt võimekad noored lauljad.

Teise eeskujuna toob Pai välja Novella Hansoni, kes on tema sõnul väga hea hääleseadja ja laulja, lisaks ka andekas helilooja ning hea klaverisaatja.

Reelika Saar rääkis, et tal pole kindlat eeskujus, kelle moodi ta soovib õpetada. «Eeskujuks on kõik need õppejõud, kes usuvad, et nende eriala on oluline, ning kes suudavad seda usku ja koos sellega tegutsemisvalmidust ning uurivat eluhoiakut ka oma üliõpilastes toetada,» ütles ta.

Lõpetuseks uurisime õppejõududelt, milline on nende meelest üks täiuslik tudeng. Saar rääkis, et tema jaoks on ideaalne tudeng selline, kes on endale valinud eriala, mis teda tõesti huvitab. Peale selle väärtustab ja kasutab selline tudeng õppejõududega koostöö tegemise võimalust ning oma aega ülikoolis, et igati enda eesmärkide täitumisele lähemale liikuda.

Pai tõi välja omadussõnad, mis tema meelest täiuslikku tudengit iseloomustavad: loov, töökas, koostöövalmis, uuele avatud, motiveeritud ja meeldiva suhtlusviisiga. «Ootan väga kohtumist koolimuusika eriala tudengitega. Loodan, et minu loengud on neile huvitavad ja aitavad üliõpilasi hästi ette valmistada üldhariduskooli muusikaõpetaja tööks,» ütles Pai lõpetuseks. UT



Teaduskooli uus direktor vaatab rahvusvahelise koostöö poole



INTERVJU

Eelmise kuu algusest juhib Tartu ülikooli teaduskooli Aix-Marseille'i ülikooli doktorant ja TÜ vilistlane Mihkel Kree. Direktor ütleb, et ta on teaduskooli ja olümpiaadide korraldamisega olnud seotud juba aastaid, kuid juhi rolliga tuleb tal veel kohaneda.

MERILYN SÄDE
merilyn.sade@ut.ee

Kree on võitnud rahvusvahelistelt olümpiaadidelt hõbemedaleid füüsikas ja informaatikas ning korraldanud ka ise olümpiaade. Peale selle, et talle meeldib väga õpilasi juhendada, on tal mitmeid mõtteid, missuguses suunas peaks teaduskool edasi liikuma.

Miks te otsustasite teaduskooli direktoriks kandideerida?

Mulle tundus, et mul on olemas selleks sobiv taust, kuna olen ise kooliõpilasena läbinud teaduskooli pakutavad sammud. Võtsin põhikooliõpilasena kursusi ja võistlesin gümnaasiumis rahvusvahelistel olümpiaadidel. Nüüd olen olnud aastaid tegev füüsika olüm-

piaadi žüriis ja treeninud õpilasi rahvusvahelisteks olümpiaadideks. Minu kontekst on niisugune, et ma olen väga palju mõelnud kooliõpilastele pakutava süvahariduse peale ja olen mõelnud sellelegi, kuidas saaks seda tänapäevaste vahenditega võimalikult meeldivaks muuta. Pean siinkohal eelkõige silmas interneti võimalusi ja mulle tundub, et niisuguseid asju tahaksin ma teha ja korraldada.

Kuidas saaks teie arvates muuta süvaharidust atraktiivsemaks?

Ega ma väga täpselt ei teagi, kuid kujutan ette, et see võiks olla näiteks mingisugune nutitelefon rakendus, mis suudab võistelda igasuguste mängudega õpilaste tähelepanu pärast. See võiks olla niisugune äpp, mida õpetaja lubab koolitunnis kasutada. On ju teada, et õpetajad on hädas nende >>

» õpilastega, kes jõuavad kiiremini edasi, ning seega tuleb neile midagi lisaks pakkuda. Õpetaja peab nägema vaeva ja otsima lisamaterjali, aga kui suudaksime selle lisamaterjali pakkida niisugusesse vormi, mis sobib õpetajale ja on õpilastele meeldiv, siis võib-olla seda ka kasutatakse.

Missugune on teie nägemus teaduskoolist?

Ilmselt peaksin alustama sellest, mis on juba praegu töös. Praegu on ülikoolis arendamisel mitmed uued ja atraktiivsed e-õppe kursused, mis on suunatud kooliõpilastele. Kursusi valmistavad ette ja hakkavad hiljem korraldama TÜ valdkondades töötavad õppejõud ja teadlased. Need kursused katavad väga laia temaatika, alustades matemaatikast ja loodusteadustest ning lõpetades kultuuri ja semiootikaga. Peale selle on tulemas ka valdkondadeüleline kursus uurimistöö meetodikast, mis lihtsustaks õpetajate tööd ja pakuks tuge õpilastele, sest kõik õpilased peavad kirjutama uurimistöö. Siit on näha, et TÜ ja selle instituu-

ka Rootsi ja Läti. Sisuliselt korraldame Läänemere piirkonna ühist võistlust, sest kui igaüks üritab eraldi teha, ei saavutata tegelikult nii kõrget taset kui üheskoos panustades. Teisest küljest on meil füüsikutega ühised treeninglaagrid, mis toimuvad Eesti ja Soome koostöös.

Minu arvates on seesugust tegevust, s.o ühist õppetööd tipp-tasemel rahvusvahelisteks olümpiaadideks ettevalmistumisel võimalik väga vabalt korraldada ka Eestis. Teha nii, et siia tuleksid nii lätlased kui ka soomlased. Meie tase on väga hea, kui vaatame rahvusvaheliste olümpiaadide tulemusi. Eesti õpilased on paljudes ainetes Euroopas esirinnas, Saksamaa ja Ungari järel võib-olla kolmandad.

Missugust rahvusvahelist koostööd on juba tehtud?

Teaduskool ja ülikool korraldasid sel kevadel Euroopa Liidu loodusteaduste olümpiaadi, mis oli väga hästi tehtud. Korraldusmeeskond oli väga tegus ja energiline. Nüüd mõtleme koos, kuidas leida võimalusi, et pakku-

palju inimesi, kes mõtlevad kaasa ja tahavad tegutseda.

Kirjutasite oma motivatsiooni-kirjas, et teaduskoolil on palju tegevusi, mis nõuavad analüüsi. Mida te selle all täpsemalt mõtlete?

Võiksime paika panna või hinnata erinevate tegevuste mõju. Seda seetõttu, et mõni hõlmab tuhandeid õpilasi ja mõned tegevused hõlmavad alla saja õpilase. Siin tuleks üle vaadata vahendid ja oodatavad tulemused. Üks osa sellest on ka see, kuidas vaatavad neid kursusi ja olümpiaade õpilased – kas nad soovivad ülikoolis sel erialal jätkata või kui nad ei taha, siis miks.

Teaduskool küsib iga aastal oma kursustele tagasisidet ja tegelikult on seesuguse laiema konteksti uuring ka ülikoolil plaanis.

Mis teie arvates motiveerib noori mõne ainega süvitsi tegelema?

Üks asi on isiklik sügav huvi ja kui vaadata kaugemale, siis milleni see viib? Õpilane saab hästi kiire ja tõhusa lähte, et seda eriala ülikoolis õppida.

Teine asi, mis siin teaduskoolis õpilaste tegutsemistahet tõstab, on seltskond. Need õpilased tulevad kokku ühistele treeningpäevadele ja olümpiaadidele. Hoolimata sellest, et nad on erinevatest koolidest, on nad ajapikku omavahel tuttavaks ja sõpradeks saanud. Usun, et seesugune tutvusringkond kestab tegelikult kogu elu. Nad läbivad koos ülikooli ning on hiljem asjatundjad ja töötajad Eesti ettevõtetes ja riigiasutustes. Kogu järgnev põlvkond tunneb üksteist juba väga varakult.



MIHKLI SÖNUL AITAB OLÜMPIAADIDE ÜLESANNETE KOOSTAMINE JA ŽÜRIIS OLEMINA END N-Õ VORMIS HOIDA.

Ühine seltskond innustab kindlasti ka õppima. Mulle sattus koolis seesugune seltskond, näiteks minu klassivend oli Aigar Vaigu, kes on nüüd tuntud saate «Rakett 69» saatejuhi ja ülesannete autorina. Näiteks matemaatikatunnis vaatasime koos palju lisamaterjali juurde. Aigar käis raamatukogus vanu raamatuid kokku ostmas, igasuguseid matemaatilise analüüsi õpikuid jne, ning siis me uurisime neid tunnis või pärast tunde.

Kuidas teie olümpiaadides osalemise ja korraldamiseni jõudsite?

Olin kooliõpilasena kõva ülesannete lahendaja ja kui astusin ülikooli füüsika erialale, siis kutsuti mind kohe ka füüsika olümpiaadi žüriisse. Pidin mõtlema aastas välja paar-kolm ülesannet, mida õpilastele pakkuda. Nii olengi umbes sellise rutiiniga jät-

kanud. Eriti lihtne oli ülesandeid välja mõelda ülikooli õpingute ajal, kui käidi korrapäraselt läbi kõik füüsika teemad. Iga teema nurgas oli mingi väike küsimus, mida sobis hästi kooliõpilastele ülesandeks vormistada.

Hiljem, kui ma pole enam üldfüüsika õppimisega tegele- nud, tekivad ülesanded lihtsalt tänaval jalutades või igapäevaste probleemide üle mõeldes. Nii kujunevadki paljud ülesanded. Nende koostamine hoiab ühtlasi ka vormis. Niisugune range füüsikaline mõtlemine, igasugused üksikasjad ja valemid, mis võiksid muidu meelest ära minna, püsivad enam-vähem silme ees. Ja mida aeg edasi, seda selgemaks see füüsika süsteem muutub.

Kui palju löövad praegu teaduskooli tegevuses kaasa vilistlased ja kas nad võiksid veelgi tegusamad olla?

Vilistlased löövad kaasa näiteks kursusi juhendades ja õpilaste töid hinnates. Samuti ollakse olümpiaadi žüriides. Paljud neist mõtlevad ka ülesandeid välja ja korraldavad olümpiaade.

Kindlasti võiks kontakt vilistlastega olla tihedam. Võiksime mõelda, kuidas tuua edukate teaduskooli vilistlaste lood õpilasteni. Meil on palju lootustandvaid noori teadlasi, kunagine matemaatikaolümpiaadide võitja Leopold Parts juhib nüüd Cambridge'i ülikoolis üht uurimislaborit ning rahvusvahelistel füüsikaolümpiaadidel osalenud Robert Kitt juhib praegu Eestis Swedbanki, tal on muide ka doktorikraad füüsikas.

Aga ka need tudengid, kes tunnevad, et tahaksid osaleda sellises pedagoogilises töös Eesti kõige aedamate kooliõpilastega, on siia väga oodatud – võtke ühendust ja tulge külla! UT



ÜKS ASI ON ISIKLIK SÜGAV HUVI JA KUI VAADATA KAUGEMALE, SIIS MILLENI SEE VIIB? ÕPILANE SAAB KIIRE JA TÕHUSA LÄHTE ÜLIKOOLIKS.

did mõtlevad järelkasvu peale ja on valmis selle arendamisse panustama.

Olen mõelnud ka sellele, et peaksime oma tegevust muutma natuke rahvusvahelisemaks. Olen näinud füüsika olümpiaadi pealt, kuidas see toimib. Me korraldame Eesti ja Soome ühist füüsika-võistlust, mis toimub Tallinnas, ja nüüd on selle võistlusega liitunud

da võimalikult laiadele õpilaste hulkadele katsel põhinevat õpet. Koolides ei ole ju palju eksperimendi vahendeid, aga kui meil siin ülikoolis on need vahendid olemas ja saame neid koolidele pakkuda, siis võiks ka siin mõelda rahvusvahelisele koostööle eriti just õpetamiskompetentsi ja sisu osas. Selleks kõige on võimalusi ja eelkõige seetõttu, et meil on nii

Õppimise hea tava annab juhiseid, kuidas õppida maksimaalselt

SANDRA SAAR
sandra.saar@ut.ee

Tartu ülikooli üliõpilas-esinduse volikogu võttis ühehäälselt vastu õppimise hea tava, mille punkte täites peaks igast tudengist saama täiuslik üliõpilane.

Tartu ülikooli üliõpilaskonna juhatuse esimees Reelika Alunurm rääkis, et õppimise hea tava on tudengite vastus õpetamise heale tavale, mille all peetakse silmas seda, kuidas luua ülikooli keskkond, kus oleks hea õppida ja kus tudengid saavutavad häid tulemusi. Alunurm ütles, et süsteemist sõltub suuresti see, kui palju on võimalik ise tööd teha.

DIPLOM OMANDATUD OSKUSI EI NÄITA

«Kui on ainult loeng-loeng-loeng, siis see võib-olla ei ole kõige innustavam keskkond, aga teisest küljest saab tudeng ise midagi ette võtta. Näiteks süveneda materjalidesse, teha eeltööd, mõelda asjad enda jaoks läbi. Just see ongi õppimise hea tava mõte,» lausus ta. Õppimise hea tava keskendubki sellele, kuidas tudeng ise saaks omaltpoolt kaasa aidata sellele, et tema õpingud kannaksid vilja.

Alunurm rääkis, et õpingu-

te lõpus saavad tudengid küll diplomi, mis näitab, et nad on kõrgkooli lõpetanud, aga samas ei näita see paber, mis selle jaoks tehti ja mis oskusi arendati.

TÜÜE esimees tõi näite, et kui tudengil on mõni juhtimisala-aine, siis ta peaks enne õppetööd enda jaoks läbi mõtlema, mis on see, mida ta sealt saada tahab. «Kas tahan lihtsalt teada saada, mis juhtimisteooriad on olemas? Või kas oskaksin neid ka päriselt rakendada?» küsis Alunurm.

Lühidalt kokku võttes võiks õppimise hea tava olla juhend, kuidas üks tudeng saab hästi õppida, kui ta tuleb Tartu ülikooli, ja mis on need küljed, mida ta endas arendada saab.

Esimehe sõnul on ilmselt kõige olulisem osa õppimise

olema ilmselged kõigile tudengitele, ütles Alunurm, et ülikooli tulevad kokku noored erinevatest keskkondadest ega pruugigi kohe alguses selle kõige peale mõelda.

«Kui inimesed näiteks kolivad ühte korterisse kokku, siis võib välja tulla, et keegi arvab, et nõude pesemine on ühe inimese töö, ja sealt võib probleeme esile kerkida,» tõi Alunurm näite ja seletas, et samamoodi on ülikooliga, sest värsked tudengid ei pruugi teada, mida neilt oodatakse, ja kui keegi seda välja ei ütle, siis on raske aimata.

Alunurm soovitas eesmärgistatud õppimise jaoks esimeses loengus maha istuda ja uurida õppejõududelt, mida tudengid soovivad vastavast aineksest saada, ning siis üheskoos panna paika näiteks kolm eesmärki.



ALUNURM ÜTLES, ET ÕPPEJÕUD VÕIKSID ESIMESES LONGUS TUDENGITEGA MAHA ISTUDA JA UURIDA NENDE EESMÄRKIDE KOHTA.

heas tavas see, et hea õppimine on eesmärgistatud. «See pole nii lihtne, et ma nüüd järsku hakkan endale eesmärgi seadma. Seda tuleb õppida, harjutada ja endas arendada. Enamiku inimeste puhul on need õpitavad oskused,» ütles Alunurm.

Küsimuse peale, kas punktid õppimise heas tavas ei peaks

«Lisaks sellele, et enne õppima asumist oleksid eesmärgid seatud, ei ole ka enesepeegeldus vähem oluline,» ütles esimees. Ta rääkis, et üldiselt käib mõne aine läbimine nii, et tudeng tuleb loengusse kohale, loeb materjali läbi ja teeb eksami ära.

«Küsimus on aga selles, kas pärast seda protsessi ka mõeldak-

se, mida oleks saanud paremini teha.»

Alunurm rääkis, et kui TÜÜE koostas õppimise hea tava, siis tuli ka õppejõududelt tagasisidet. Enamasti oldi seda meelt, et see on sobiv paariline õpetamise heale tavale. Siiski heitsid osad õppejõud ette mõne punkti sõnastust.

KAINUS PEAKS OLEMA ISEENESESTMÕISTETAV

Õppejõududepoolset tagasisidet sai näiteks punkt, et tudeng peab loengus viibima kainelt. Õppejõud olevat küsinud, kas see ei peaks olema iseeneestmõistetav. «Me jätsime selle ikkagi sisse, sest hea on, kui sai ka välja öeldud, et hommikune ergutusjook pole kõige mõistlikum asi, mida teha,» lausus Alunurm.

TÜÜE kommunikatsiooni-spetsialist Egert Puhm lisas, et õppejõul pole ka ilmselt väga hea olla auditooriumi ees, kui keegi omadega väga läbi on. Alunurm ütles, et kirja said punktid, mis TÜÜE-le tundusid olulised ja mille võiks välja öelda.

Puhm rääkis, et sel õppeaastal alustatakse õppimise hea tava juurutamisega. Vaadatakse, mis läheb hästi ja järgmisel aastal saab siis juba edasi mõelda, mida veel paremini teha. Puhm lisas, et oluline on ka see, kuidas õppejõud selle vastu võtavad.

Õppejõud Tarmo Strenze rääkis, et tema jaoks tähendab õppimise hea tava õppija isiklikku tegevust selle nimel, et välja selgitada, mida tal on vaja teada ja siis omandada teadmisi selle kohta.

«Õppimise hea tava ei peaks olema asi, mida kehtestatakse seaduste või kookulepetega. See on ikka eelkõige õppija isiklik asi,»

lausus ta.

Skandinaavia keeli ja kultuuri teisel aastal õppiv Mari-Liis Korkus ütles, et üldpilt, mille õppimise hea tava tekitab, on justkui vormitud üleni täiusliku üliõpilase põhjal, kelle olemasolu on küsitav.

Korkus nõustus, et on väga oluline, et tudeng mõtestaks end kohe õpingute alguses ja saaks aru, miks ta oma eriala õpib ja kuhu sellega pürgib. Nii on tema sõnul ka rohkem huvi õppetöösse panustada.

Ta lisas, et teadmiste omandamine peaks olema nauditav kogemus. Kuna gümnaasiumist tulnule on ülikool veel harjumatu, peaksid õppejõud tudengeid alguses rohkem juhendama, et üliõpilased saaksid aru, mida neilt oodatakse, arvas Korkus.

«Siiski võiks õppimise heal taval olla vähem ettekirjutatud reeglite maiku ning see võiks käituda rohkem suunanäitajana, kust puudub ilustav toon,» lisas ta. UT

HEA ÕPPIMINE...



...on fookustatud, avatud ja uuriv

"...uudishimu on nagu muskel. Seda tuleb treenida..."



...eeldab ettevalmistust

"...suurema eesmärgi nimel peab vahepeal ka lihtsalt seina võnima. Nagu Karate kid..."



...on eesmärgistatud

"...ülikoolis käimine üldiselt tundus mõistlik, seega ma üldse ei mõelnudki, kuidas see mu tuleviku plaanidega seostub..."



...sisaldab eneserefleksiooni

"...alguses ma olin nagu, mis eneserefleksioon, vaatan ennast peeglist või? Alles pärast sain aru kui oluline enda analüüsimine on..."



...toimub koostöös õppejõudude ja üliõpilastega

"...ma kutsuksin rühmakaaslased oma matustele, so they could let me down one more time..."



...on eetiline

"...copy-paste on akadeemiline doping! Spikerdamine tõkke alt läbi jooksmine..."

HEA ÕPPIMISE TAVA LEIAD:
TYYE.EE



Suguhaiguste kiirtest aitab leevendada ravijärjekordi

FOTO: ADOBE STOCK



ETTEVÕTLUS

SANDRA SAAR,
MERILYN MERISALU
ajakiri@ut.ee

Ettevõtte SelfDiagnostics hakkas seitse aastat tagasi koostöös Tartu ülikooli ja professor Ülo Langeli kaudu

Selleks, et rasedusest teada saada, on kõige kiirem ja lihtsam viis osta apteegist rasedustest. Teadlased töötavad praegu aga selle nimel, et sama loomulikuks kui koduskasutatav rasedustest, muutuks ka suguhaiguste kiirtest.

Stockholmi ülikooliga välja töötama suguhaiguste kiirtesti, mille abil on võimalik kodus teada saada, kas inimene on nakatunud suguhaigusesse või mitte. Firma eesmärk on välja töötada prototüüp ja tuua seejärel esimene kiirtest turule.

Ettevõtte üks looja ja tead-

lane Indrek Tulp seletas, et kui inimesel on kahtlus, et ta võib olla nakatunud suguhaigusesse, siis suguhaiguste kiirtest peaks olema esmane tarvik, mille järele haarata ja mille abil vastus saada. Test peaks töötama samamoodi nagu rasedustest: proov võetakse uriinist või muust kehavedeli-

kust ja 25–30 minuti pärast on pulgal üks või kaks triipu, mis siis ütlevad, kas test on positiivne või negatiivne.

TULEB MINNA ARSTILE

Kui inimesel on kahtlus, et tal on mõni suguhaigus, siis selleks, et kindlalt teada saada, tuleb praegu minna arsti juurde, kus võetakse vajaminevad proovid ja saadetakse need laborisse.

Praegu töös oleva testiga saab inimene ise kõigepealt kodus end testida ja alles siis tuleks Tulbi

sõnul arsti juurde minna.

Ühtlasi aitab uus toode vähendada ka arstijärjekordi, sest doktori juurde panevad aja kirja vaid need, kes on tõesti haiged. Tulp rääkis, et kui praegu helistab naine arstile ja ütleb, et ta kahtlustab rasedust, siis arst soovib esmalt teha kodune rasedustest teha ja alles siis arstile minna. Ideaalis peaks suguhaiguste test samamoodi töötama.

Tulp meenutas, et kui rasedustest tuli enam kui 30 aastat tagasi turule, siis olid inimesed alguses väga kahtlevad ja umbusaldavad ning kulus pikalt aega, et test oleks nii loomulik, nagu ta on praegu. Usaldati ikka vana kindlat meetodit ja mindi esma-joones arsti vastuvõtule.

Teadlane tõi välja, et samamoodi saab tänapäeval kodus ise veresuhkrut mõõta. Vanasti oli nii, et kui inimene tundis end halvasti, siis tuli laborisse minna. Nüüd on aga käibel kodus kasutatavad glükomeetrid. «See oli suur muutus, kui sai hakata end kodus testima,» lausus Tulp.

Esmalt peaks suguhaiguste test hakkama näitama klamüüdiasse nakatumist – see on kõige enam levinud suguhaigus Eestis. Teadlased ei taha aga piirduda ainult klamüüdiaga, vaid täiuslikul kujul peaks valmiv toode olema selline, et hiljem on võimalik seda laiendada nii, et see tunneks ära ka teisi haigusi.

Seega on ühe toote abil tulevikus võimalik testida mitut suguhaigust. Samuti on tegemist platvormiga, mida saab küllalt

kergesti kohandada ka teistele haigustele, nagu näiteks praegu suurt poleemikat tekitav Zika, rääkis Tulp.

Uus toode on ka väga tagasihoidlik ja hakkab kandma nime Intime. Teadlane seletas, et ühest küljest tähendab see intiimsust, aga teiselt poolt õigeaegsust.

«Suguhaigus on puhtisiklik asi, keegi ei taha sellest rääkida,» lausus Tulp. Teine oluline asjaolu on, et test saaks õigel ajal tehtud. Mida kauem haigus organismis on, seda suuremad on tagajärjed.

Seega peaks test aitama haigusele varem jälile jõuda ja ravi saab alustada kiiremini ning see on jällegi äärmiselt oluline inimese tervise seisukohalt, seletas Tulp.

LAIENEB VÄLISMAALE

Teadlastel on tootega suured plaanid ja see ei jää ainult Eesti-siseseks kaubaks. Tulp ütles, et ainult Eesti turul tegutsedes poleks tehtud investering mõistlik ega tasuks end ära. Seega peakski toode ühel hetkel laienema maailmaturule. Tulp lisas, et toode, mida nad hetkel välja töötavad, on ainulaadne ja midagi sellist müügil pole.

Praegu on turul olemas selline võimalus, et kodulehel testikodus. ee on võimalik valida soovitud test, peale valiku tegemist saab tellija talle sobival viisil proovivõtu komplekti ning seejärel tuleks endalt võtta proov (meestel hommikusest esmasest uriinist ja naistel tupeproov). Proov tuleks»

» saata laborisse, kus analüüside tulemused selguvad kõige rohkem viie tööpäeva jooksul.

Tellijal on võimalus vastu-seid vaadata testikodus.ee koduleheküljel, need on kaitstud tellijale usaldatud kasutajanime ja salasõnaga. Test, mida hetkel

15–24 aastat kasutaks terviklikku suguhaiguste kiirtesti neli korda aastas.

Teadlastele on kogu toote väljatöötamise protsess olnud tohutult suur kogemus, aga samas ka suur stressiallikas. Projektis peab kirja panema, mida on plaan

selle projekti raames, on osalejate sõnul äärmiselt põnev ja ka teistsugune, sest tehakse koostööd ettevõtetega, et toode ka ühel päeval turule jõuaks. Tulp rääkis, et Eestis ei ole see kuigi levinud ja teadust tehakse pigem ainult teaduse tegemise pärast.

Ülikoolis ei ole väga tihti tootearendust ja Tulp nimetab seda erakordseks, et ühe asjaga on nii kaugele jõutud, et toodet saab tegelikult katsuda ja pakendada. Kuna Eesti on väike ja siin pole nii palju kogemusi, siis tehakse koostööd ka Saksamaaga, sest Saksa teadlased olevat maailmatasemel.

SelfDiagnostics on ettevõtte, mille lõi 2008. aasta Marko Lehes ja Indrek Tulp. 2009. aastal liitus ettevõttega Stockholmi ülikooli neurokeemia teaduskonna juhataja, professor Ülo Langel.

2012. aastal loodi SelfDiagnosticsi tütarettevõtte Saksamaal Leipzgis.

SelfDiagnosticsi teadus- ja arendustöö peamine partner on Tartu ülikool. UT



TULP RÄÄKIS, ET EESTIS TEHAKSE TEADUST PIGEM TEADUSE TEGEMISE PÄRAST, HARVEM SELLE NIMEL, ET REAALNE TOODE TURULE TUUA.

välja töötatakse, on aga tunduvalt kiirem ja lihtsam.

Praegu saab suguhaigusi diagnoosida laborites PCR-meetodil, mis tähendab, et uriinist määratud patogeeni DNA tükki paljundatakse sadu või tuhandeid kordi, et patogeeni paremini kindlaks teha. Meetod nõuab keerulist laboritehnikat ning asjatundjaid, kes oskavad testida.

Projektiga seotud teadlased usuvad, et nõudlus selle toote järele on olemas. Suurbritannias on aastaid tagasi tehtud uuring, kus iga neljas noor vanuses

nis järgmisel kahel-kolmel aastal teha, aga tihti peale võib projekt muutuda. «Täna teeme ühtemoodi, homme juba teistmoodi. Teadus on niivõrd huvitav ja peab vaatama ka kaugemat tulevikku, kuhu suunas liikuda,» ütles Tulp.

Ta lisas, et protsessi käigus võivad teadlased avastada mõne eriti huvitava üksikaja ja hakata seda lähemalt uurima. «Meeles tuleb aga pidada seda, et selle ühe pisiasja sisse ära ei upuks. Kogu aeg peab lõpptulemuse suund ja siht silme ees olema,» lausus ta.

Teadustegevus, mida tehakse

KLAMÜDIOOS – LEVINUIM SUGUHAIGUS

KAEBUSED

Haigusele on iseloomulik klaasjas voolus ja valulik urineerimine. Kaebused tekivad üks-kaks nädalat peale nakatumist. Bakterid võivad olla pikemat aega ka mitteaktiivsed ning siis järsku põletikku põhjustada. Sageli võib nakatunu haiguse partnerile teadmata edasi anda, sest tal endal puuduvad haigusnähud.

UURIMINE

Klamüdioosi tekitab bakter *Chlamydia trachomatis*. Proovid võetakse emakakaelast ja kusitist, nakatumist on võimalik kindlaks teha ka veenivere uuringuga.

RAVI

Klamüdioos on bakteriaalne nakkus, mistõttu seda ravitakse antibiootikumidega. Enamik arste soovivad peale ravi lõppu teha kontrollanalüüsid. Ravida on vaja ka partnerit.

TÜSISTUSED

Ravimata klamüdioos võib naistel põhjustada munajuhapõletikku, mille võimalik tagajärg on lastetus, samuti emakaväline rasedus. Meestel võib tekkida munandite ja eesnäärmepõletik, mis võib samuti endaga lastetuse kaasa tuua. Vastsündinu võib nakatuda sünnituse ajal, sel juhul väljendub haigus silma- või kopsupõletikuna.



FOTO: ADOBE STOCK

Lapse sõnavara arenemiseks tuleb temaga rääkida



TEADUS

Tartu ülikooli koolipsühholoogia lektor Astra Schults uuris oma doktoritöös kuni peaaegu pooleteise aasta vanuste laste suhtlemise varajast arengut, sõnadest arusaamist ja žestide kasutamist. Peale selle said vastuse ka küsimused, missugused on eesti laste esimesed sõnad ja mis seda mõjutab.

MERILYN SÄDE
merilyn.sade@ut.ee

Umbes kümne kuu vanuselt peaks lapse sõnavaras olema üks sõna ja aastaseks saades seitse sõna. Esimesed sõnad, mida lapsed

hakkavad kasutama, on enamasti seotud igapäevaste ja sagedaste väljendite või tegevustega, näiteks söömisega.

«Eesti emad, nagu ka kõik teised emad, ei sööda oma last vaikuses ja seda eriti siis, kui tuleb lusikaga toitmise aeg ja last üritatakse panna õigel ajal suud ava-

ma.» Nii ongi näiteks «mämm-mämm» üks esimesi asju, mis hakkab lapsele söömisolukorra väljendina seostuma.

Kõige sagedasem sõna, mis laste sõnavaras tekib, on «täh», sest tavaliselt ütleb lapsevanem lapsele midagi ulatades «aitäh». Laste sõnavaras on «head aega»»



ASTRA SCHULTS

» tähenduses sage sõna ka «tadaa» või «tsau».

Teise kategooriana tulevad sageli sõnad, mis on seotud lapse jaoks tähtsate inimestega. «Meie pered koosnevad tavaliselt emast, isast ja lapsest või lastest ning seda on ka esimeste sõnade juures hästi näha. Kui peres on rohkem lapsi, lisanduvad ka sõnad «õde» ja «vend» kiiremini.»

Kolmandana hakkavad lapse sõnavarasse tekkima aga nimi-sõnad ja esimesena just need, mis on mingi erilise tegevuse või omaduse poolest lapse tähelepanu köitnud. «Näiteks autod, lambid, koerad ja kassid – kõik, mis köidab kuidagi lapse tähelepanu ja mida on kerge taustast eristada.»

Doktoritööst selgus, et sõnavara arengu puhul ei ole oluline, kas tegemist on poisi või tüdrukuga. «Ka kümnekuuse poisi sõnavaras peaks olema üks sõna. See, et kõnearengus on soolisi erisusi, on stereotüüpne teadmine. Kuid tõepoolest, erinevused on, aga need

hakkavad ilmnema alles hiljem,» ütles Schults. Kui tüdrukud jõuavad 50 sõna piirini kiiremini, siis poisid jõuavad sinna veidi aeglasemalt.

Schults võrdles oma töös ka enneaegsete ja õigel ajal sündinud laste sõnavara arengut. Paljudes uuringutes on näidatud, et enneaegsete laste sõnavara areneb aeglasemalt, ja see tulemus on ka Schultsi töös olemas. «Kui võtame vanuse ja soo alusel tasakaalustatud kontrollrühma



ON LEITUD, ET PÕHIHARIDUSEGA LAPSEVANEMAD KIPUVAD OMA LAPSEGA VÄHEM RÄÄKIMA JA NAD KASUTAVAD VÄIKSEMAT SÕNAVARA.

enneaegsete rühma kõrvale ja võrdleme sõnavara suurust, siis tõesti, enneaegsete laste sõnavara on väiksem.»

Kui lisada neile muutujatele aga ka sõnavara suurus ehk n-õ õigel ajal sündinud laste hulgast valitakse need, kelle leksika on täpselt sama suur kui enneaegse-

tel, siis on nende sõnavara koostis ühesugune. «Leksika arengu järjekord ja muster on sellisel juhul võrreldavad,» lisas ta.

Lapse sõnavara võib mõjutada aga näiteks ka lapsevanema haridustase. «Kui lapsevanem on põhiharidusega või veel madalama haridustasemega, siis kipub lapse sõnavara olema väiksem.» Kesk- ja kõrgharidusega lapsevanemate laste leksika suurusel olulist vahet ei ole.

HARIDUSTASE VÕIB SÕNAVARA MÕJUTADA

«Erika Hoff on teinud palju uurimusi, kus ta on vaadanud, missugused taustategurid mõjutavad lapse sõnavara suurust. Ameerikas on see üsna tavapärane tulemus, et lapsevanemate haridustase mõjutab sõnavara.»

Miks see nii on? On leitud, et põhiharidusega lapsevanemad kipuvad oma lapsega vähem rääkima, kasutavad väiksemat leksikat ja sõnad, mida öeldakse, on korduvad ning vestlus ei ole kuigi vaheldusrikas. «Peale selle on leitud, et need vanemad ei ürita oma lastega vestlust arendada, vaid nad kalduvad lapsi pigem keelama ja kamandama ehk lapse

poole pöördutakse siis, kui on tarvis midagi öelda, mitte niisama jutuajamiseks.»

Selleks, et lapse kõne ja sõnavara saaksid areneda, on vaja ka olukordi, kus laps tegutseb ja vaatab ringi ning miski köidab tema tähelepanu. «Nüüd, kui lapse tähelepanu on mingisuguse

asja või tegevuse poolt hõivatud, peab lapsevanem oskama seda märgata ning rääkima talle sellest tegevusest või asjast.»

Tegevust või asja tuleb korduvalt nimetada, et tekiks seos häälikumustriga. Samuti tuleb olukorda kirjeldada, et lapsel oleks võimalus kuulda erinevaid grammatilisi ühendeid. Kui seesuguseid olukordi on rohkem, siis areneb ka lapse sõnavara paremini.

Schults uuris oma doktoritöös sedagi, missugune mõju on eesti keele morfoloogilisel rikkusel laste ekspressiivse sõnavara suurusele ja koostisele. Selle teema kohta on Schultsi sõnul tehtud palju erinevaid uurimusi ja järeldusi ning lihtsustades võib tuua välja kahe eri suuna oletused. «Üks oletus on, et kui sa kasvad morfoloogiliselt rikkas keskkonnas, siis on see sinu jaoks tavapärane nähtus ega mõjuta lõpptulemusena seda, kuidas su sõnavara kujuneb.»

MORFOLOOGIA RIKKUS SÕNAVARA EI MÕJUTA

Teine variant on, et kõige hõlpsamini jääb lapsele meelde fraaside viimane sõna. See jääb tema lühimällu kõlama ja sellele oskab ta pöörata kõige rohkem tähelepanu. «Inglise keele põhjal on selle kohta väga palju uurimusi tehtud ja kui inglise keeles midagi nimetada, siis juhtub enamasti nii, et lause lõpu satub nimisõna ehk just see sõna, mida me üritame parasjagu rõhutada.»

Kui teha eesti keeles sama-sugune tarind, siis isegi juhul, kui nimisõna satub lause lõpu, tuleb seda kuidagi käänta.

«Kui lapsele jääb kõlama viimane sõna, siis võiks arvata,

et eesti keeles on keerulisem seda sõnatüve välja sõeluda, kuid tegelikult selgub, et morfoloogia rikkus ei mõjuta sõnavara omandamist. Oluline on siiski pidevalt korduv osis, mis lapsele meelde jääb,» kirjeldas Schults.

Schults kasutas oma töös MacArthur-Batesi suhtlemise arengu testi «Sõnad ja suhtle-



OLULINE ON TEHA VAJADUSEL VÕIMALIKULT VARA KINDLAKS, KAS KÕNE ARENGU PIDURDUMISE TAGA SEISAB MÕNI MEDITSIIINILINE PÕHJUS VÕI MITTE.

misliigutused», mida ta on ise aidanud eesti keelde ja kultuuri-ruumi kohandada. Test koosneb 386 sõnast ja selles palutakse lapsevanemal hinnata, kas nende laps reageerib kõnele nii nagu ta saaks sellest aru.

Näiteks olukord, kus keegi on külas ja hakatakse ära minema ning öeldakse «tadaa» ja lehvitatakse. «Kas laps reageerib seejärel kuidagi nii, nagu ta saaks sellest olukorrast aru. Samuti, kas ta väljendab end sõnaliselt sellele olukorrale vastavalt.» Selle alla kuuluvad ka kõik teised igapäevased lausungid, millest arusaamist kontekst toetab.

Testi järgmises etapis küsitakse, kas laps on hakanud ise sõnu ütleva nii, et ta näib nende tähendust mõistvat. Samuti uuritakse laste žestide kohta ehk missuguseid liigutusi kasutab ta suheldes või mängides.

«Küsimusi on ka sümbolilise mängu kohta: kas laps kasutab seda, ehk kas miski on midagi, mida see tegelikult ei ole. Näiteks paneb kausi mütsi asemel pähe või sõidab pörandal klotsiga ringi, nagu see oleks mänguauto.»

Kuna 386 sõnast koosnev nimekiri on suhteliselt pikk ja võtab täitmiseks palju aega, on plaanis testi perearstidele kohandada. «Tahaksime teha lühema variandi, mida saaks kasutada näiteks perearsti juures. Vanem täidaks testi ja nii ei peaks arst enam eraldi küsima, kas laps räägib, mitu sõna ta ütleb ja mis

sõnad need on.»

Schultsi sõnul on seesugust testi oluline kasutada, et tuvastada laste sõnavara arengu pidurdumise ja selle põhjused. «Tõsi on, et lapsed hakkavad erinevas eas rääkima, kuid kui seesugust muret kurdetakse perearstile, võib juhtuda, et saadakse vastus «ootame ja vaatame».»

Enamasti juhtubki see, et laps hakkab erinevaid sõnu ütleva ja seesugusest ootamisest ei ole midagi halba. «Kuid on neid üksikuid lapsi, kelle sõnavara areng ongi pidurdunud ja selle tõttu ka eneseväljendamise areng üldiselt.»

Schultsi sõnul on mitmed uuringud näidanud, et neil lastel on hiljem keerulisem koolis hakata saada ja lugema õppimisel võivad ilmneda raskused. «Kui need raskused tulevad ilmsiks kooli alguses, on väga keeruline midagi ette võtta, sest kõne arengu toetamise kõige soodsam aeg on juba möödas.»

Seega ongi oluline teha vajadusel võimalikult vara kindlaks, kas kõne arengu pidurdumise taga seisab mõni meditsiiniline põhjus või mitte. UT

Setokeelne eneseotsing Piusa liivaluidetel



TEATER

Vaikne tuul, läbi pilve kumav päike, liivaluided ja seto pulmalaul kostumas teiselt poolt künkaid. Just nii algas Taarka pärimusteatri 2016. aasta suvelavastus «Inemise igä», mis etendus kuuel augusti-kuu õhtul imekaunis Piusa karjääris.

MARGIT KAJAK

Kultuurikorralduse 2. aasta tudeng

Tartu ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia 11. lennu lavastaja eriala tudeng Helena Kesonen viis seitse oma erialakaaslast mitmeks nädalaks Setomaa sügavustesse, et etendada setokeelset teost teatri-tudengitega, kellest ükski peale tema enda seto keelt kõnelda ei oska ega Setomaalt pärit pole.

«Lavastus on tõuke saanud seto legendilauludest, regilaulu müütilisest maailmast, mil Jeesus ja Maarja toimetasid maa peal. Loo keskmes on külakogukond, kuhu ilmub tundmatu, kes oleks justkui hull, aga samas ilmutab ta igavest tarkust,» on kirjutas Taarka pärimusteatri koduleheküljel.

SAJATAMINE JA LIIV JUUSTES

Eriti hästi olid lavastuse heaks ära kasutatud kohapealsed looduse iseärasused, näiteks metsapiir ja künklik maapind. Trupil õnnestus tegevusega täita terve karjäär. Pealtvaataja oleks nagu nähtamatuna sattunud otse tegelaste

eluolu keskele: näitlejad sagisid ümber publiku tribüüni meid tähele panemata. Ainult Elar Vahteri kehastatud Ordi sajatas paaril korral publiku poole, mis jättis üpris kummalise mulje.

Suure liivaloopimise ja viskamise peale tekkis tunne, et endalgi on liiv silmas, juustes, krae vahel ja talla all. Tegelaste kostüümid olid läbimõeldud ja peegeldasid igaühe kohta ja eesmärki selles lavastuses.

Noorte näitlejate füüsis on silmapaistev ning pingeliste proovide ja etenduste käigus saavad nad väga palju vatti: paljajalu külmal ja märjal liival, pidev jooksmine ja turnimine kaldus ja ebatasasel mäekünkal, valju häälega üle luidete hõikamine. Sellised olud nõuavad tõelist näitlejameisterlikkust, et unustada ebamugavus, keerukus ning kõige selle käigus hoida meeles ka setokeelset teksti ja olla valmis ootamatuteks improviseatsioonideks.

Kiiduväärt on näitlejate valmidus õppida ära teine keel, seda eriti Jekaterina Burdjugova ja Eduard Tee puhul, kelle emakeel ei ole mitte eesti, vaid vene keel, mille seos seto keelega on väga väike.

Enim jäi mulle meelde Getter Meresmaa, kelle seto keel oli nii ehe, tema mängitav Angelika piiritult siiras, tõeline ja veenev. Tema ja Eduard Tee Jaaska olid kaks kõige kindlamalt välja joonistunud rolli. Jaaska oli esimene imekombel külla sattunud tundmatu, keda ei tahetud soojalt vastu võtta.

Külakogukond suhtus temasse ettevaatuse ja ohutundega, kuid see, kuidas Jaaska ja Angelika vahel tekkis mingi sõnulesetamatu side ja kuidas nad üksteist kohe mõistsid, pööras terve lavastuse pea peale.

Angelika tundus esmapilgul sinisilmne ja eluvõõras, kuid üsna

viltu vaatas. Sealsamas ei mõelnud ta kõiki võimalikke tagajärgi hoolikalt läbi, vaid hüppas pea ees tundmatusse vette.

Noor mees Juss (Martin Tikk), kelle juurest Angelika pulmapäeval ära jooksis, külamees Henno (Karl Robert Saaremäe) ja Angelika isa Ordi (Elar Vahter)



NIIPEA KUI VÕÕRAS OLII TEGEVUSSE ROHKEM KAASATUD, TUNDSIN KERGET PETTUMUST, SEST MINU OOTUSED OLID OLNUD SUUREMAD.

pea sai selgeks, et tegelikult oli tal lihtsalt teistsugune arusaam maailmast kui temaga samas külas elavatel inimestel. Angelika oli mässaja, keda kõik uus ei heidutanud, vaid hoopis meelitas. Ta ei peljanud Jaaskat ega Võõrast, tal oli kerge öelda lahti oma külast ja teha midagi, millele kogukond

ei kahelnud vanades tavades ega kavatsenudki midagi uut omaks võtta. Nende kogu usk ja lootus peitus külatark Leevises (Jekaterina Burdjugova), kes nõidus, aitas ja hoidis kurjad vaimud külast eemal.

Nad elasid oma külas, kus nad olid sündinud ja kasvanud, pelga-

sid võõraid ja hoidsid kokku. Nad olid igal võimalusel enda omade eest väljas, ei teadnud ega tahtnudki teada mitte midagi sellest, mis oli toimumas kuskil mujal.

Mõne aja pärast võis puude varjus või küngaste taga luuramas näha uut tundmatut, kes esmalt eemale hoidis, kuid siis külaellu sekkuma hakkas. Kahe kutsumata külalise, Jaaska ja Võõra vahel tekkisid pinged, mis jäid lavastuse lõpuni lahendamata. Puudu jäi sügavamast salapärasusest, mis peitus Võõra tegelaskuju taga.

Kui Võõras (Tanel Ting) esimest korda mäe otsa ilmus, mööda kõndis, meile juba tuttavaid tegelasi jälgis, mõjus ta põnevalt ja kütkestavalt. Mind valdasid uudishimu ja ootusärevus, tahtsin teada, kes ta on, mida ta tahab, miks ta siin on ja mis keeles ta räägib.

Niipea kui Võõras oli tegevusse rohkem kaasatud, tundsin kerget pettumust, sest minu ootused olid olnud suuremad. Ei oska öelda, kas asi oli selles, et Ting ei osanud rolli piisavalt põnevaks mängida või ei olnudki seal midagi, mida põnevaks mängida.

Ükski hea seto lavastus ei saa läbi surnuitkuta. Itku ajal, mida Angelika laulis Jaaskale, jõudis mõttest läbi joosta kõik see, mida just näinud olin. Kas inimene saab kunagi looduse vastu? Kas vana on parem kui uus, kas uus on parem kui vana? Kas võõranduda tuttavast, tutvuda võõraga või võõrastada võõrast? UT



FOTO: KÄRT PETSER

EDUARD MARON: elust tuleb lugu pidada



VILISTLANE

Arst-psühhiaater, teadlane, õppejõud ja kirjanik – need ametid iseloomustavad Põhja-Eesti regionaalhaigla teadus- ja arendusteenistuse juhatajat ning Tartu ülikooli psühhofarmakoloogia professorit Eduard Maronit.

MERILYN SÄDE
merilyn.sade@ut.ee

Eduard tuli Tartu ülikooli arstiteadust õppima 1993. aastal ning siis liikusid tema mõtted neuroteaduse suunas. «Arstiks tahtsin saada juba siis, kui olin seitsmeaastane. Ei teagi miks, lihtsalt oli selline sisetunne, et pean olema arst,» ütleb ta. Ülikooli kandideerides kaalus ta neuroloogia ja psühhiaatria vahel ning eelkõige huvitas teda inimese aju – kuidas see töötab ja mis sellega toimub.

«Psühhiaatriast ei teadnud ma toona kuigi palju, sellest teemast ei olnud ka palju räägitud ja see polnud menukas,» sõnab ta. Tol ajal oli arsti sõnul erinevate psüühikahäirete ja depressioonihäigustega seotud palju häbimärke ning tavaliselt viidati selliste muudega inimestele kui hulludele.

«Eks psühhiaatrite peale vaadati ka natuke teistmoodi,» lisab ta.

Praegugi on Eduardi sõnul depressioon ja psüühikahäired tundlikud teemad. «Kui võrdleme tänast kümne aasta taguse ajaga, siis oleme muidugi avatumaks muutunud. Inglismaal on aga kogu süsteem teistsugusem ja ka suhtumine on teine.» Professor ütleb, et seal on olemas kogukond, mis toetab inimesi väga palju. «Nende arvates on näiteks depressioon sama tavaline haigus kui diabeet – inimestel on lihtsalt abi vaja ja seda teatakse.»

RAVIMID EI AITA ALATI KÕIKI INIMESI

Kuuskümmend aastat tagasi, kui avastati esimesed antipsühhootikumid ja antidepressandid, oli psühhiaatrias innustust täis aeg. Siis arvati, et viimaks on leitud midagi, mis võiks inimese õnnelikuks teha ja teda ravida.

«Praktika näitab, et päris nii see ei ole. Kahjuks need ravimid ei aita kõiki ja inimesed, kes on depressioonis, skisofreenikud või ärevushäirega, nad elavad kõik kroonilise haigusega, mis võib kesta elu lõpuni.»

Vaadates nüüd, mis psühhiaatrias toimub, ütleb mees, et paljud ravimiasutused ei toeta enam psühhiaatriauuringuid, sest arenguruumi ei nähta. «Elasin ja töötasin seitse aastat Inglismaal ning nägin, kuidas olukord muutus täielikult lausa ühe aastaga,» räägib ta. Inglismaa suurim ravimifirma GlaxoSmithKline

otsustas näiteks, et ei toeta enam psühhiaatria uurimisvaldkonda ja teisedki on läinud sama teed.

«Kui ma astusin psühhiaatria erialale, siis oli väga põnev ja paljulubav aeg. Nüüd näeme, et noored arstid ei tule eriti psühhiaatria residentuuri: kui kohti on kaheksa, siis avaldusi on vaid kolm, ja see on väga kurb,» kirjeldab Eduard.

Psühhiaatrias on aga väljakutseid veelgi. «Minu töös on kõige suurem väljakutse seotud ikkagi patsientide murede ja traumadega. Näeme väga palju. Kohtume inimestega, kes on proovinud end

tappa ja see on alati väga dramaatiline. See on suur väljakutse,» lausub arst. Ta lisab, et erialases mõttes tuleb hoida mõistus kaine ja külmana, kuid sealsamas tuleb teada, kuidas inimest aidata.

Küsimusele, kas ta on siiani toona tehtud erialavalikuga rahul, vastab Eduard kindlalt, et ta on väga rahul. «Psüühikahäired on kõige levinum probleem, 25% inimestest kannatab mingisuguse ärevushäire all, rääkimata sellest, et depressiivseid inimesi on 16%. Seega on see väga vajalik eriala.»

Eduardil ilmus sel kevadel varjunime David Messeri alt raamat

«Sigmund», mis räägib Sigmund Freudist, kes on tulnud nüüdisaja maailma. «Ma ei ole tegelikult kunagi mõelnud, et võiksin raamatuid kirjutada, ainult teaduslikke artikleid. Aga võib-olla on London niivõrd inspireeriv, et mõned mõtted tulid kohe pähe ja paningi need kirja,» sõnab arst.

Mõte kirjutada raamat, tuli ühelt Venemaa kirjastuselt. «Saatsin neile ühe teise raamatu lugeda ja see meeldis sealsele toimetajale. Seejärel küsiski ta, kas ma ei tahaks veel üht raamatut kirjutada.» Kuna Eduard ei osanud ise esialgu välja paku- ➤



EDUARDI ARVATES ON PSÜHHIAATRIA VÄGA VAJALIK ERIALA, SEST ABI VAJAVAD INIMESI ON PALJU.

» da, kellest või millest kirjutada, soovitas toimetaja talle kirjutada Sigmund Freudist. See inspireeris teda ja Eduard kirjutas raamatu valmis mõne kuuga. Pärast selle ilmumist Venemaal soovis Varrak raamatu ka eesti keelde tõlkida.

Raamatu näol on tegemist väljamõeldisega. «Idee algas sellest, et Freud võiks rääkida oma ajal mõne psühhoanalüütikuga, kuid ma mõtlesin, et see on veidi mõistusevastane olukord, sest ta oli ise tol ajal parim psühhoanalüütik – seega kuidas ta saaks rääkida kellegi teisega, kui tema oli parim.» Nii tunduski Eduardile palju põnevam olukord, kus Freud tuleb meie aega.

Näiteks on seal lugu sellest, kuidas Freud räägib narkodiileriga ja nad vestlevad kokaiinist. Sigmundil on oma kogemus kokaiiniga ning ta räägib sellest diilerile. «Diiler muidugi arvab, et see kõik toimus just praegu, ning ta ei mõista, kuidas on see võimalik, et keegi ostab ravimiasutusest kokaiini ja tellib selle endale postiga koju,» räägib arst muiates.

Eduardi sõnul tuli raamat üsna mitmekülgne ja seal toimub väga palju tegevusi. «Freud räägib

hea ning mingid reeglid peavad ikkagi olema.»

Arsti arvates on selle raamatu kõige suurem sõnum see, et elus ongi kõige tähtsam elu. «Elu tuleb hoida ja sellest tuleb lugu pidada. Ma ei taha kedagi õpetada ega filosofoerida, aga elu on peamine.» Tema sõnul on Freud rääkinud kahest tungist, mis inimest juhivad: seksuaalne tung ja surmatung.

«Freud alustas avastusega, et esimene on seksuaalne tung, mis annab inimesele energiat ja põhjuse, miks inimene midagi teeb. Et tema käitumine on tingitud libiidost.» Kui Freud oli vanem häärasmees, sai ta aru, et inimese psüühikas on ka teine tung ehk surmatung, mis põhjustab inimesel soovi tappa ja elu mitte hoida. «Tema jaoks oli see traumeeriv avastus. See oli vapustus, et inimesel on ka teistsugune tung, mis mõjutab väga palju meie käitumist.»

Kui nüüdisajal vaadata, mis toimub maailmas ja ka Eestis, näiteks liikluskultuuris, ütleb Eduard, et meil on probleeme elu hoidmisega. «Liikluskultuuri teema on minu jaoks eriti valulik, sest kui vaadata liikluses ringi ja võrrelda seda ajaga, mil elas Londonis,

pandud diagnoose õigustada ja kontrollida. «See aitab arstil õigeid ravimeid valida. Praegu on üks suur probleem näiteks see, et enamik teabest on paberkanjal ning kui patsient tuleb oma pika haiguslooga tunniajalisele vastuvõtule, siis ei ole tihti aega seda täiesti äärest ääreni läbi lugeda.»

VALEDIAGNOOSID JA NENDE ÄRAHOIDMINE

Visiidiaeg jääb liiga lühikeseks, sest tunni jooksul tuleb esimest korda vastuvõtul viibivalt patsiendilt küsida üsna palju küsimusi ning ka muid tegevusi on palju. Aega on liiga vähe, et saada aru, missuguseid ravimeid on proovitud, ja patsiendid ei tea ka ise tihti, mida nad varem võtnud on. «Kahjuks on nii, et psühhiaatrias pannakse mõnikord seetõttu valediagnoos,» kirjeldab Eduard.

Ta lisab, et kui arst märkab patsiendil mingisugust probleemi, pühendab ta tavaliselt oma tähelepanu sellele ja hakkab seda ravima. «Siin tekib kitsaskoht, sest selle probleemi varju võib jääda veel midagi, mis võib ravi käiku halvasti mõjutada.»

Seetõttu töötabki Eduard välja digitaalset platvormi, kus oleksid diagnoosid ja vastavad kriteeriumid selgemalt kirjas, ning oleks täpselt aru saada, missuguse seisundiga on tegemist. «Ravijuhendid on ka praegu olemas, aga tegelikkuses ei kasutata neid kuigi palju, sest töö on kiire. Tavaliselt määratakse esimene ravim, mis pähe tuleb. See ei ole aga parim viis, sest ravimite valik on suurem ja määratud ravim ei pruugi üldse patsiendile sobida.»

Platvorm annab arstile lähitulevikus suurema võimaluse ja aja patsiendiga rääkida. UT



SEE OLI FREUDI JAOKS VAPUSTUS, ET INIMESEL ON KA TEISTSUGUNE TUNG, MIS MÕJUTAB VÄGA PALJU MEIE KÄITUMIST.

oma elust ja tunnetest, aga seal tulevad ka teised kangelased sisse.»

Arst arvab, et meil on tegelikult väga palju, millest Freudiga rääkida ja mida talle öelda. «Ta nägi ette üsna palju muutusi, mis praegu toimuvad. Oleme saanud üsna vabaks, kuid ta hoiatas inimesi, et liiga palju vabadust ei ole

pole ma näinud nii palju autoavariisid, kui siin, Eestis. Iga päev on näha kaht kuni kolme autoavariid ja siis sa mõtled – kuhu te kiirustate?» Seesugune käitumine on tema arvates murettekitav.

Professor tegeleb praegu aktiivselt uue digitaalse platvormi väljatöötamisega, mis aitaks psühhiaatritel patsientidele

Vahetusaasta sätib paika väärtused ja prioriteedid



REISIKIRI

Läksin Erasmuse õpirändeprogrammi kaudu aastaks õppima Madridi. Hispaania keele ja kirjanduse erialal on sõlmitud partnerlusleping Madridi Complutense'i ülikooliga, mis võimaldab nii bakalaureuse- kui ka magistritudengitel semestri või erandjuhul kahe semestri vältel välismaal õppida.

MAARJA RAUD

hispaania keele ja kirjanduse magistrant

Mul oli harukordne võimalus veeta Madridis terve õppeaasta, mille eest olen tänulik romanistika osakonnale. Selle aja jooksul täitsin kohustusliku õppekava ja õppisin seda, mis mulle meeldis.

Complutense'i ülikoolil on kaks linnakut, Moncloa ja Somosaguas. Moncloas on igal teaduskonnal oma hoone(d), mida jagatakse vahel ka teistega. Filoloogid «jooksevad» mitme hoone vahet, millest mõned on kaasaegsed ja teised nn sovetlikud. Ülikoolilinnakus on tagatud sportimisvõimalused (pallimängud, ujumine jne) ja toitlustus. Samuti võib leida mikrolaineahjusid kodutoidu soojendamiseks, mida võib süüa õues murul ja isegi kohvikus.

Sügissemestril õppisin rumeenia keelt, kirjandusteooriat, võõrkeele õpetaja aineid ja trükikunsti ajalugu. Rumeenia tundus mulle nii kauge ja põnev, kuid jõudis keele ja temaatiliste loengute kaudu mulle palju lähemale.

»





VASAKULT: AJAKIRJANDUSTUDENG MARKUS SOOMEST, MAARJA JA POLITOLOOG DOMINICK AUSTRIAST.

» Õpetajaained jagunesid kaheks: grammatika ja kultuur. Grammatika õpetamist olin esimesel õppeaastal TÜ-s juba tudeerinud ja oleksin tahtnud õpetamise psühholoogilisi protsesse uurida, kuid sellist ainet sealse ülikoolis ei olnud. Tegelikult oli see küll õppeplaanis ja ka ruum oli määratud, kuid klassiukse lävepakul selgus, et ainet ei loeta. Kõige keerulisem oligi õppeplaani sobivaid aineid või ülikoolis ära jäänud ainetele väärilist asendust leida.

KULTUURILISED ERINEVUSED

Kultuuriline pool tuli kasuks mulle kui õpetajale ja õpilasele. Näiteks eestlasena olen harjunud tegema käeviibet, mis märgib ükskõiksust või asjadel minnalaskmist. Hispaanlased tõlgendavad sarnast žesti ähvardusena, justkui oleks rusikat vibutanud. On ju riikidevahelised tülidki taolisest «säsest» alguse saanud, sest kohal polnud pädevat lingvist-tõlki, kes oleks arusaama-

tused ära klaaritud. Õpetaja peab aga ka selliseid asju teadma.

Trükikunsti ajalugu võtsin omal soovil, kuid pidin sisu ja korralduses veidi pettuma. Semestri alguses käisin lubatud ajavahemikus ainet kuulamas, kuid hiljem selgus, et asjalikum jutt sai õpetajal poole semestri peal ettevuristatult otsa ja edasi rääkis ta niisama olulist ja ebaolulist. See, et jutt on võõrkeelne, ei tee seda kohe asjalikuks.

Vabadel päeval käisin muuseumis (minu lemmik on Prado kunstimuuseum) ja teatris vaatasin näiteks «Medeiat», «Don Quijote» balletti, käisin klassikalise muusika pühapäeval Teatro Realis või vaatamas hingedepäeva tavapäraselt «Don Juani»).

«Eksisin» linnas ära, sest nii õpib uut paika kõige paremini tundma, või sõitsin linnast välja, näiteks El Escoriali ja ümberkaudsetesse küladesse. Rännakutel jõudsin kohtadesse, millest ei oleks osanud unistadagi: näiteks Alcarria külad, mis pole tavapärased erasmuslaste peab-



YUSTE KLOOSTER SEEST: LAVA TAHA JÄÄVAL ALTARIL ON KÕIKIDE ERASMUSE PROGRAMMIS OSALEVATE RIIKIDE LIPUD.

minema kohad nagu Alicante rand, ööklubid või kiirtripp odava lennufirmaga. Neis paigus ja selle aja jooksul tegin südames ruumi uutele ja vanadele sõpradele, kellega vahetusaasta mind üllataval kombel taas kokku viis.

Sügissemester sai võiduka punkti pärast sessi – olin saanud teadmiste ja hinnetega rahul. Kevaladel jätkusid õpingud rahulikult. Ühel vaikselt nädalal tuli ka pere mulle Madridi külla.

Nädala jooksul tegime-nägame nii mõndagi: vaatasime härjavõitlust, pärast mida ei peljanud me härjasaba sööma minna; nautisime ilusaid vaateid linnale; külastasime Pradot ja sõime parimat serrano sinki. Reisi tipphetkedeks olid protsessioonid ja retk Ciudad Encantadasse.

Teisel semestril võtsin vabaai- neid (kirjastamine ja raamatu-

turg, reisikirjandus) ja kohustuslikke aineid (rumeenia keel, tekstianalüüs). «Raamatuturg» oli väga praktiline ja kasulik aine, mis kätkes nii filoloogiat kui ka ärijuhtimist. Ettekande ja lõputöö tegin Petrone Printi hämmastavast fenomenist. Ka õppejõud oli innustav – tal oli anne tuua välja

kuninga vastuvõtul, mis toimus 9. mail ajaloolises Yuste kloost- ris Extremadura autonoomses piirkonnas. Samas kloost- ris veetis viimased eluaastad Hispaania kuningas Carlos I (Karl V), humanist ja filosoof, ka Erasmus Rotterdami mõttekaaslane.

Euroopa päeval anti üle Carlos



ERASMUSE PROGRAMMIS OSALEMISE EESMÄRK EI OLE SAADA PAREMAKS OMA VALDKONNAS, VAID SAADA PAREMAKS INIMESEKS.

kõik mõeldavad ja mõeldamatud «nurgad», mida ta esitas alati küsimuse vormis. Kuidas sa tead, et raamat on hea? Mitu raamatut tuleb enne avaldada, kui avaldad ühe menuki?

Teine semester oli veelgi tegusam – kui oli aega, polnud mahti. Siiski jõudsin käia ka Hispaania

V nimeline elutööpreemia Sofia Corradile, Erasmus programmi alusepanijale, keda kutsutakse hellalt Mamma Erasmus. Erasmus-idee hakkas idanema siis, kui koduülikool ei tunnustanud Corradi välisõpinguid. Ta lõpetas ülikooli seetõttu aasta hiljem. Kuigi tema sai seda enda-

le lubada, hakkas ta mõtlema, mis saab teistest sama murega silmitsi seisvatest tudengitest.

Corradile olid teiste seas tänu avaldama tulnud Euroopa Parlamendi president Martin Schulz ja Tema Majesteet Hispaania kuningas Felipe VI. Preemia üleandmisele olid kogunenud ka Erasmus välistuden- gite esindajad Hispaanias, vähemalt üks igast riigist.



TASAKAAL ELU JA ÕPPE VAHEL

Felipe VI märkis oma kõnes, et Erasmus on riikideülene ja ühismeelne. Ta lisas, et Erasmus tudengid aitavad säilitada neid väärtusi ja euroopalikku ühtekuuluvustunnet.

Martin Schulz kutsus kohalviibijaid üles keskenduma aga sellele, mis meid liidab, mitte sellele, mis meid lahutab. Sofia Corradi rääkis sellest, mida Erasmus programm on andnud üliõpilastele ja Euroopale – oskajad ja edasiviivad inimesed.

Corradi sõnavõttu jääb ilmes- tama mõte, et Erasmus pro- grammis osalemise eesmärk ei ole saada paremaks oma valdkonnas või erialal, vaid saada paremaks inimeseks.

Mina leidsin tasakaalu elamise ja õppimise vahel. Erasmus ja kõrgkool kasvatavad nii inimest kui ka asjatundjat.

Tartu ülikool on minu *alma mater* – vahetusaasta kinnitas mu uskumust, et TÜ-s pakutavad võimalused ja haridus ei jää Euroopale alla ning on paljuski hoopis paremad. Madrid on suurepärase koht enese täiendamiseks, kuid ei kaalu üles kodumaad ja -ülikooli. 



Rahvusvaheline konverents – teeme ära!

Rahvusvahelise konverentsi korraldamine on ressursimahukas ettevõtmine. Tartu ülikoolis toimub aastas kümneid ja kümneid seminare, sümposioone ja konverentse.

FOTO: OVE MAIDLA



MAILI VILSON

J. Skytte poliitikauuringute instituudi teadus-kommunikatsiooni spetsialist

Johan Skytte poliitikauuringute instituut on käesoleva kalendriaasta jooksul korraldanud mitmeid rahvusvahelisi teadussündmusi, neist kaks väga kõrge tasemega rahvusvahelist erialast konverentsi. Juunis toimus 200 osalejaga Venemaa ja

Ida-Euroopa uuringute konverents Euroopa Liidu – Venemaa uuringute keskuse CEURUS ja UPTAKE konsortsiumi eestvedamisel, juulis aga Euroopa poliitikauuringute konsortsiumi (ECPR) noorteadlaste konverents, kuhu kogunes ligi 350 külalist enam kui 30 riigist.

Nende ürituste kogemustel põhinevad alljärgnevad tähelepanekud konverentsikorralduses on loodetavasti abiks neile, kes kavandavad suurema osavõtjate arvuga üritusi.

Erialaasutuse konverentsi maaletoomiseks on tihti tarvis esitada põhjalik taotlus juba mitu aastat varem. Seega planeerige ette, võttes arvesse instituudi tööplaani ja Eesti konverentsi-

büroo konverentsikalendrit. Oma kandidatuuri heaks saab eelnevatel üritustel teha lobitööd, samuti võib kasuks tulla kaasmaalast esindaja kuulumine organisatsiooni juhatusse.

Kui olete saanud õiguse korraldada üritust, mis toimub mitme aasta pärast, käige kindlasti vahepeal toimuvatel konverentsidel, et varakult saada ülevaade sellest, mida teilt kui korraldajalt oodatakse. Mõned erialaseltsid eeldavad, et kogu töö teeb võõrustaja, teised eelistavad korraldusel ise silma peal hoida ning teevad eelkülastusi. Hea koostöö tagavad omavahel kokkulepitud tööülesanded, hea kättesaadavus ning avatud suhtlus.

Mõistlik on jagada ülesan-

ded meeskonnaliikmete vahel võimalikult varakult, et vältida arusaamatusi, kes vastutab osalejate väljavalimise, päringutele vastamise, esinejate lennupiletite ja majutuse broneerimise, eelarve, meelelahutuskava, konverentsimaterjalide, vabatahtlike koordineerimise, kohvipauside ja suhtluse eest. Tänapäeva rahastusnõuded eeldavad sageli võrdlevaid pakkumisi korralduse eri järkudes, soovitatav on vastavat dokumendikogumit jooksvalt korrastada, et vältida lisatööd pärast ürituse toimumist.

EELARVE JA LOGISTIKA ON OLULISED

Osalustasud katavad harva kõiki korralduskulusid. Kaardistage võimalikud lisarahastusallikad ja nende kasutusvajadused.

Näiteks ei ole ülikoolisisesed kulud nagu ruumide rent või multimeediateenused Euroopa Liidu struktuuritoetuste mõistes abikõlblikud, nagu pole seda TÜ otsusega ka käibemaks neis projektides, seega tasub uurida muu hulgas valdkonna arengufondi või Tartu linna toetuse võimalusi.



VÄLISKÜLALISTE KOGEMUS MÕJUTAB ÜLIKOOLI, TARTU LINNA AGA KA EESTI RIIGI MAINET. ON TERVITATAV, ET TÜ-S ON TOIMUNUD ESIMENE SEMINAR KONVERENTSI KORRALDAMISEST.

EAS-i rahvusvaheliste konverentside toetusvoorst saab toetust kõige rohkem 30 000 eurot, kuid abikõlblikud kulud on rangelt piiratud ning eeldavad 30%-list omaosalust, ning praegu puudub ülikoolis konsultant, kes nõustaks sisuliselt, kuidas taotlust esitada või rahastust kasutada.

Kui osalejaid on üle paarisaja,

on õppehoones konverentsi pidamine raskendatud, eriti semestri sees. Kui läheduses pole auditooriume, mis mahutaksid korraga mitusada plenaaristungil osalejat, saab lühikeseks ajaks rentida ruume hotelli- ja konverentsikeskustes või asutustes (nt raekoda, haridus- ja teadusministeerium, Elleri muusikakool, Athena keskus, jt).

Suure osalejate arvuga ürituse puhul tasub kaaluda tellitud bussitransporti otse Tallinna või Riia lennujaamast. Liinibusside puhul võiks osalejatele soovitada pilet ette osta (eriti Tartust lahkumisel). Bussi- või rongijaama võib üles seada konverentsi teabepunkti. Finnair on teatanud, et vähemalt kolmekuulise eelteabe korral on kokkuleppel võimalik ajutiselt liinile tuua suurem lennuk, et mahutada ära kõik lennureisijad.

Üliõpilased on järjest enam huvitatud konverentsidel kaasaaitamisest. Mitmed õppekavad võimaldavad niimoodi praktikat sooritada. Rahvusvahelise konverentsi puhul kaasake ka vaetusüliõpilasi – paljud soovivad

võimalusega saab luua sisu.ut.ee lehele.

Teavitage üritusest kõiki, keda see võiks puudutada: teisi instituute samas õppehoones, dekaanaati, valvelauda, koristusfirmat, raamatukoguhoidjat, arvutiklassi administraatorit, müügiautomaatide ettevõtet. Samuti leppige koristusfirmaga vajadusel kokku sagedasem koristusgraafik.

Õppetöövälisel ajal kontrollige, et majja pole kavandatud hooldus- või remonditöid.

Uurida tasub ka linnas samal ajal toimuvate suurürituste või tänavaremonditööde kohta.

Kinnitage varakult ära ülikooli infotrukiste ja turismibrošüüride vajalikud kogused ning paljude osalejatega üritustel püüdke kohvi- ja lõunapauside ajal masse hajutada, näiteks suunates külalisi erinevatele korrustele või õue ning pakkudes erinevaid lõunastamissoovitusi.

KAASAKE KA ÜLIÕPILASI

Ülikoolid on peamised rahvusvaheliste konverentside Tartusse toojad ning väliskülaliste konverentsikogemus mõjutab nii ülikooli, Tartu linna kui Eesti riigi mainet. Seetõttu on tervitatav, et TÜ-s on toimunud esimene seminar konverentsi korraldamise teemadel.

Kindlasti on vajalik konverentsikogemuste jagamise jätkata (näiteks koondada teavet asjakohaste ja usaldusväärsete teenusepakkujate kohta), võimalusel kokku leppida hinnasoodustuses ning pakkuda omapoolset toetust korraldajatele (näiteks tagada ülikooli trükmaterjalide kättesaadavus või vähendada teatud sisekäibekulusid). UT

Kaartide loomisest, salastamisest ja hävitamisest



AVASTA

VARJE SOOTAK
varje.sootak@ut.ee

Astal 2016 on raske ette kujutada, et aadressil Vanemuise 46 asuva geograafia osakonna kolmandale korrusele ei tohtinud välismaalased nõukogude ajal tulla. Selle põhjus oli salajaseks kuulutatud hoidla. Ühes intervjuus on Mardiste maininud, et väljast olid aknad trellitatud, ees oli rauduks, kaks lukku ja sees raudkapid snapperlukkudega. «Mina ka-teedrijuhatajana ei teadnud, mis seal sees oli.»

Eesti taasiseseisvumise järel, kui kaardid ei olnud enam midagi keelatud, ei tegeldud Mardiste sõnul nende ajalooa. «Hakkasin geograafidele-kartograafidele lugema kartograafia ajaloo valik-kursust, algatasin konverentse, korraldasin ülikooli raamatuko-

24. augustil 80. eluaasta piiri ületanud geograafi, kartograafia ajaloo uurija emeriitdotsendi Heino Mardiste kitsam teema on olnud nõukogudeaegne kaartide salastamine ja hävitamine.

gus vanade kaartide näitusi, kirjutasin artikleid, andsin kogudele puuduvaid kaarte.» 2002. aastal tunnustati teda selle tegevuse eest TÜ raamatukogu teenetemärgiga. «Päris minu teemaks kujunes pensionile jäämise järel nõukogudeaegne kaartide salastamine, hävitamine ja moonutamine,» rääkis Mardiste.

Kartograafiks Heino Mardiste end ei pea, kuid kaardid on teda alati huvitanud. «Olen lapsest saati vaadanud kaardil olevaid kohanimi-
sid, piire, teid, erikaarti-



KAARTIDELE ON KANTUD ROHKEM TEAVET KUI SAMASUURELE PABERILEHELE SAMA ALA KOHTA SAAB KIRJUTADA.

dele kantud infot, kaardi kujundust.» Mardiste sõnul on kaardile kantud rohkem teavet kui samasuurele paberilehele sama ala kohta saab kirjutada. «Olen püüdnud end alati ruumis (linnas

vm) paika panna ja infot meelde jätta: kus olen, kuhu lähen, kus mingi koht asub.» Ken Jenningsi raamatu «Kaardikirg» eessõnas on Mardiste nimetanud seda geograafiliseks kirjaoskuseks.

Omaenda ja ümbruse asukoha jäädvustamise algust võib arvama hakata Babüloonia linnriigist, kus oli juba olemas algeline maailmakaart, säilinud on ka sumerite 3500 aasta vanune plaan savitahvil. Kaartidele on antud nende pikas ja põnevas ajaloos mitmesuguseid nimetusi.

Näiteks keskageid algelisi kaarte, kus maailma keskpunktiks oli Jeruusalemm, nimetati rataskaartideks. Portolaanideks ehk kompasskaartideks hakati kutsuma meresõidukaarte. Töövahendite areng, trükikunst

ja maadeavastamine aitasid täpsemaid maakaarte luua. Kõike seda uurisid ja õpetasid geograafia osakonnas nõukogude ajal enne Heino Mardistet dotsendid Endel Varep (1915–1988) ja Lev



ESIMESE SÕJAJÄRGSE GLOOBUSE (REGIO, 1996) NIMEDE EESTINDAMINE GEOGRAAFIA OSAKONNAS. VASAKULT: JÜRI ROOSAARE, JÜRI JAGOMÄGI, HEINO MARDISTE, OTT KURS JA RAIVO AUNAP.

Vassiljev (1920–2009).

Jälgides Eestimaa esmakordset kaardile jõudmist, on teada, et algeliselt kandis selle kaardile 1154. aastal Araabia kartograaf al-Idrisi. Veel liigestamata ranniku, aga mõne kohanimega esimese Liivimaa kaardi koostas 1529. aastal Danzigist pärit Alexander Sculteti.

Nii võib pikas jadas välja tuua märkimisväärseid daatumeid, millal miski kaardile jõudis, milline kaart on säilinud, ning seda artiklite ja konverentsidega tutvustada. Olulist murrangut märgib näiteks 16. sajandil tegutsenud atlase isa Gerardus Mercator (1512–1594). Heino Mardiste märkis tema 500. aasta juubeli artiklis, et Mercatori rohke kaardiloomingu seas on

varasemast palju täpsem Liivimaa kaart.

Põhjalikumalt hakati Eesti alasid kaardistama Rootsi ajal. Kaardistati mõisamaad, koostati mere-, kihelkonna-, maakonna- ja kaarte. Rootsi ajast pärineb ka kaartide originaalandmete salastamine. Salastamine võttis hoopis rangema kuju tsaariajal, Paul I keelas isegi Ludwig August Mellini (1754–1835) Liivimaa atlase (1798–1810) kaartide müügi.

Vene aja kartograafiat põhjalikult uurinud dotsent Endel Varep paeluski kõige rohkem Mellini atlas, milles on juba 7000 Eesti kohanime. Vene aega jääb 1859. aasta esimene eestikeelne atlas «Maa kaardi-ramat». Selle harulduse sai endale keskkooli ajal ka Heino Mardiste, kellel pole

küll süstemaatilist kogu, kuid kes on alles hoidnud kõik enda kätte sattunud atlased ja kaardid.

«Olin 13-aastane, kui ema ostis venekeelse 6. klassi maailmajagude füüsilise geograafia atlase. Eestikeelseid veel müügil ei olnud. Esimesel õhtul, kui olin jäänud atlas uurima, leidis ema mu öösel laua ääres magamas, pea atlasel,» meenutab Mardiste.

KAARDID EESTI KEELES

Ta tundis kaarti nii hästi, et kui oli tunnis mingi arv kordi kohti õigesti näidanud, pandi kirja «5». Keskkooli ajal sai ta kellegi käest saksa Meyeri atlase põhjal 1896. aastal vene keeles välja antud atlase, milles oli 100 kaarti, kusjuures suurlinnade plaanid olid algses kirjas (ladina tähtedega). »

» Eestlased ise pääsesid eestikeel-seid kaarte tegema Vabadussõja-aastail. Esimene Eesti ala eestikeel-ne seinakaart ilmus 1919. aastal. 1934. aastal ülikooli esimese eesti soost maateaduse professori August Tammekannu (1894–1959) koostatud Eesti seinakaart leidis ka rahvusvahelist tunnustust. Selle järgi õpiti pärast sõdagi, enne kui ranged piirid seati.

Kuigi nõukogude ajal olid kaardid salastatud, jätkus geograafia osakonnas kartograafia uurimine ja õpetamine. Heino Mardiste meenutab dotsent Lev Vassiljev, kes õpetas aastakümneid geodeesia-kartograafia tsükli aineid.

KAARTIDE HÄVITAMINE

«Nende, eelkõige praktilise suunitlusega ainet õpetamine erines suuresti teiste Nõukogude Liidu ülikoolide omast. Topograafia välipraktikatel valmisid kultuuri-loolise koha, looduskaitseala, ma-jandikeskuse vm topograafilised plaanid, millest oli planeerimisel ja majandamisel suur abi.»

Mardiste tõstab tema paljude kaartide juures esile Eesti kooli-atlase koostamist, mille algvarian-ti oli Vassiljev sunnitud toimetamisel järjest vaesestama.

ei kujutatud) koopiai-d, sõja-aegsete topograafiliste kaartide fotokoopiai-d ja muid enamasti vananenud kaarte. «Hiljem lubati trükkida teatud piirangutega kuni kümne ruutkilomeetri suurust ala katvaid kaarte. Enne trükki minekut parandati kaarte maastikul.»

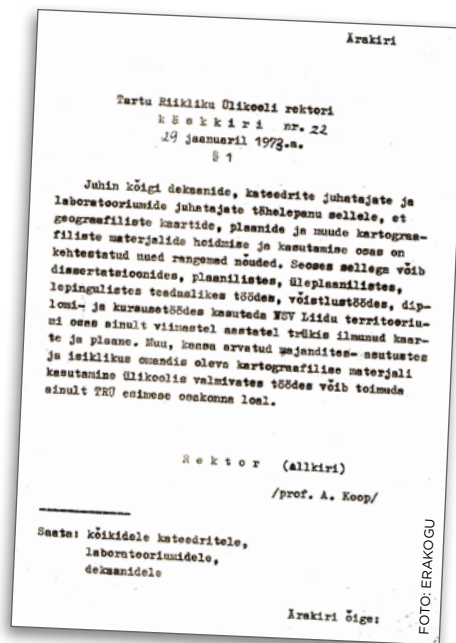
Vähe sellest, et trükitud kaartidel olid maastik, rannajoon jm moonutatud ning need olid kohati vaid skeemid, neid ka hävi-tati. Tartu ülikool oli kohustatud kõrge kontrolli järel moodustama 1973. aastal komisjoni ja selle otsusega hävitama üle tuhande kaardi, palju kaarte salajasteks muutma ning kasutamist piirama.

Heino Mardiste on kaartide salastamisest ja hävitamisest pidanud ettekandeid ka välismaal ning kirjutanud artikleid. 2009. aastal Berliinis ilmunud kogumi-kus «Salastamine ja riigi julge-olek. Külma sõja kartograafia» on viidete põhjal osutunud seni ainsaks ingliskeelseks avalikus väljaandes ilmunud salajastele nõukogude eeskirjadele põhine-vaks artiklik.ks.

Taasiseseisvumisel vallandus Eestis kaardibuum, mille ajal ilmus Mardiste sõnul isegi küün-dimatuid kaarte. Kuid geograafia

osakonna lepinguliste tööde rühmast, kes oli teinud projek-teerimisinstituutidele ja teistele asutustele territoriaalseid uurin-guid, plaane ja kaarte, kasvas välja Regio.

«See ei olnud ainult äriette-võte, vaid vastutusrikka üles-ande kandja tänu ühe rajaja ja ideoloogi Jüri Jagomäe tõsisele



ÜLIKOOI REKTORI KÄSKKIRI PÄRAST KAARTIDELE RANGEMATE NÕUETE KEHTESTAMIST.

kultuurihuvile. Oluliseks peeti ka kartograafiapärandi säilitamist ja tutvustamist, nii ilmusid Mellini Liivimaa atlase jt parimate balti-sakslaste kaartide järeltrüki-d,» iseloomustas Mardiste Regiot.

Eesti kartograafia ajalooga on Mardiste sõnul süvitsi tege-lenud näiteks Tõnu Raid, kellelt on ilmunud kuus raamatut ja roh-kesti artikleid. «Ta on otsinud arhiividest ja kogudest meie ala katvaid kaarte ning tutvustanud neid uurimustes ja albumites.»

Eesti geograafia seltsi auliige ja Valgetähe V klassi teenetemärgi omanik Heino Mardiste on maa-kaartidega avardanud tudengite ja huviliste maailmapilti. Eesti looduskaitse selts tunnustas tema tegevust tänavu auliikmeks vali-misega. UT

KASUTATUD KIRJANDUS

» www.ajakiri.ut.ee

KAITSMISED

11. augustil kell 10 kaitses **CAROLIN SIIMENSON** keemia erialal doktoritööd «Electrochemical Characterization of Halide Ion Adsorption From Liquid Mixtures at Bi(111) and Pyrolytic Graphite Electrode Surface» («Halogeniid ionide adsorpt-siooni elektrokeemiline karak-teriseerimine ionsete vedelike segudes Bi(111) ja PG elekt-roodide piirpinnale»). Kaitsmine toimus Ravila 14a-1021. Juhendajad teadur Liis Siinor ja prof Enn Lust, oponent prof Claudine Buess Herman (Brüsseli vaba ülikool, Belgia).

22. augustil kell 10.15 kaitses **KATRIN RUISU** arengubioloogia erialal doktoritööd «The Role of RIC8A in Mouse Development and Its Function in Cell-Matrix Adhesion and Actin Cytoskeletal Organisation» («RIC8A roll hiire arengus ja funktsioon rakk-maat-riks adhesioonis ning aktiini tsütoskeleti organiseerimises»). Kaitsmine toimus Riia 23B-105. Juhendajad prof Margus Pooga ja teadur Tambet Tõnissoo, oponent prof Pekka Lappalainen (Helsingi ülikool, Soome).

22. augustil kell 14 kaitses **VEIKO VUNDER** tehnika ja tehnoloogia erialal doktoritööd «Modeling and Characterization of Back-Relaxation of Ionic Electroactive Polymer Actuators» («loonsete elektroaktiivsete polümeersete täiturite tagasivajumise model-leerimine ja iseloomustamine»). Kaitsmine toimus Nooruse 1-121. Juhendajad dr Andres Plunning ja prof Alvo Aabloo, oponent prof

Barbar Akle (Liibanoni Ameerika ülikool, Liibanon).

22. augustil kell 14.15 kaitses **ARTUR TAMM** füüsika erialal doktoritööd «High Entropy Alloys: Study of Structural Properties and Irradiation Response» («Kõrge entroopiaga sulamid: struktuuriomadused ja kiirituskoste»). Kaitsmine toimus W. Ostwaldi 1-B103. Juhendajad prof Alvo Aabloo ja prof Mattias Klintonberg (Uppsala ülikool, Rootsi), oponent prof Kai Nordlund (Helsingi ülikool, Soome).

22. augustil kell 15 kaitses **KADRI LIGI** keemia erialal doktoritööd «Characterization and Application of Protein Kinase-Responsive Organic Probes With Triplet-Singlet Energy Transfer» («Mikrose-kundilise luminesentsi elueaga orgaaniliste sondide iseloomus-tamine ja rakendamine proteiin-kinaaside uurimiseks»). Kaitsmine toimus Ravila 14a-1021. Juhendajad juhtivteadur Asko Uri ja teadur Erki Enkvist, oponent prof Niko Hildebrandt (Löuna-Pariisi ülikool, Prantsusmaa).

23. augustil kell 10 kaitses **MARGARITA KAGAN** keemia erialal doktoritööd «Biosensind Penicillins' Residues in Milk» («Penitsilliini jääkide määramine piimas läbivoo-lulise biosensorsüsteemi abil»). Kaitsmine toimus Ravila 14a-1021. Juhendaja vanemteadur Toonika Rinken, oponent dots Elena Suchkova (ITMO ülikool, Venemaa).

24. augustil kell 10 kaitses **MARIE KRIISA** keemia erialal doktori-

tööd «Development of Protein Kinase-Responsive Photolumi-nescent Probes and Cellular Re-gulators of Protein Phosphoryla-tion» («Proteinkinaaside aktiivsust registreerivate fotoluminescents-sondide ja rakusiseste inhibiitorite arendamine»). Kaitsmine toimus Ravila 14a-1021. Juhendaja juh-tivteadur Asko Uri, oponent prof Roland Brock (Nijmegeni ülikooli meditsiinikeskus, Holland).

24. augustil kell 10.15 kaitses **JANELY PAE** rakubioloogia erialal doktoritööd «Translocation of Cell-Penetrating Peptides Across Biological Membranes and Inter-actions with Plasma Membrane Consistents» («Rakku siseneva-te peptiidide membraani läbimise mehhanismid ja interaktsioonid plasmamembraani komponen-tidega»). Kaitsmine toimus Riia 23B-105. Juhendaja prof Margus Pooga, oponent dr Sandrine Sagan (Pierre ja Marie Curie ülikool, Prantsusmaa).

24. augustil kell 11 kaitses **MD RAKNUZZAMAN** matemaatika erialal doktoritööd «Noncommu-tative Galois Extension Approach to Ternary Grassmann Algebra and Graded Q-Differential Alge-bra» («Mittekommutatiivse Galois laiendi lähenemine ternaarsele Grassmanni algebrale ja gradu-eeritud q-diferentsiaalalgebrale»). Kaitsmine toimus J. Liivi 2-403. Juhendaja prof Viktor Abramov, oponentid prof Alexandre Luis Trovon de Carvalho (Parana riik-lik ülikool, Brasiilia) ja prof Sergei Silvestrov (Mälardaleni ülikool, Rootsi).

24. augustil kell 13 kaitses **ALEXANDER LIIVAPUU** matemaatika erialal doktoritööd «Natural Vibrations of Elastic Stepped Arches With Cracks» («Pragudega elastsete astmeliste kaarte omavõnkumised»). Kaitsmine toimus J. Liivi 2-403. Juhendaja prof Jaan Lellep, oponendid prof Rimantas Kačianauskas (Vilniuse Gediminese tehnikaulikool, Leedu) ja prof Aleksander Klauson (TTÜ).

24. augustil kell 16.15 kaitses **LIIS ESSE** ajaloo erialal doktoritööd «Eesti sõdurid Esimeses maailmasõjas: sõjakogemus ja selle sõjajärgne tähendus». Kaitsmine toimus TÜ senati saalis. Juhendaja Aigi Rahi-Tamm, oponent Bradley Woodworth (New Haveni ülikool, USA).

25. augustil kell 11 kaitses **MIHKEL VESTLI** keemia erialal doktoritööd «Ultrasonic Spray Pyrolysis Deposited Electrolyte Layers for Intermediate temperature Solid Oxide Fuel Cells» («Ultraheli-pihustuspürolüüsi meetodiga sadestatud elektro-lüüdikihid kesktemperatuursele taheksiidsele kütuseelemendile»). Kaitsmine toimus Ravila 14a-1021. Juhendajad prof Enn Lust ja vanemteadur Gunnar Nurk, oponent prof Peter Holtappels (Taani tehnikaulikool, Taani).

26. augustil kell 10.15 kaitses **KRISTINA MÄEMETS-ALLAS** rakubioloogia erialal doktoritööd «Studies on Cell Growth Promoting AKT Signaling Pathway – A Promising Anti-Cancer Drug Target» («Rakkude paljunemist soodustav AKT signaalirada kui potentsiaalne kasvavastase ravi sihtmärk»). Kaitsmine toimus Riia

23b-105. Juhendaja vanemteadur Viljar Jaks, oponent teadusdirektor Jana Tapio Klefström (Helsingi ülikooli arstiteaduskond, Soome).

26. augustil kell 12.15 kaitses **KRISTINA YUZIEVA** uurali keelte erialal doktoritööd «Марийская орнитонимическая лексика в этнолингвистическом освещении» («Mari ornitonüümid etnolingvistika aspektist»). Kaitsmine toimus Ülikooli 18-139. Juhendajad dots Tõnu Seilenthal, prof Urmas Sutrop ja prof Anatoli Kuklin (Mari riiklik ülikool, Venemaa), oponent vanemteadur Marina Valentsova (Venemaa teaduste akadeemia, Venemaa).

26. augustil kell 14.15 kaitses **KADRI ISAKAR** füüsika erialal doktoritööd «210Pb in Estonian Air: Long Term Study of Activity Concentrations and Origin of Radioactive Lead» («210Pb Eesti välisõhus: aktiivsuskontsentratsioonid ja päritolu»). Kaitsmine toimus W. Ostwaldi 1-B103. Juhendajad dr Enn Realo ja dr Madis Kiisk, oponent dr Jussi Paatero (Soome meteoroloogia instituut, Soome).

26. augustil kell 14.15 kaitses **ELENA LASTOCHKINA** eesti ja soome-ugri keeleteaduse erialal doktoritööd «Лексико-семантические особенности омонимов в марийском языке» («Mari keele homonüümide leksikaal-semantiline eripära»). Kaitsmine toimus Ülikooli 18-139. Juhendajad dots Tõnu Seilenthal, prof Gerson Klumpp ja prof Anatoli Kuklin (Mari riiklik ülikool, Venemaa), oponent dots Oleg Sergeev (Mari riiklik ülikool, Venemaa).

29. augustil kell 14 kaitses **KRISTINA SARYCHEVA** vene kirjanduse erialal doktoritööd «Восприятие Ф. И. Тютчева и А. А. Фета в русской литературной критике 1870-х – 1900-х гг.» («Tjutšev ja Fet 1870.–1900. aastate kirjanduskriitikas»). Kaitsmine toimus Ülikooli 18-140. Juhendajad dots Lea Pild ja dots Roman Leibov, oponendid prof Mihhail Makeev (Venemaa) ja dr Roman Bobryk.

29. augustil kell 14 kaitses **KAJA-TRIIN LAISAAR** arstiteaduse erialal doktoritööd «People Living With HIV in Estonia: Engagement in Medical Care and Methods of Increasing Adherence to Antiretroviral Therapy and Safe Sexual Behavior» («HIV-positiivsed inimesed Eestis: HIV-i ravikaskaad ja antiretroviirusravi soostumust ning turvalist seksuaalkäitumist toetavad sekkumised»). Kaitsmine toimus Ravila 19-1006. Juhendaja prof Anneli Uusküla, oponent Danielle C. Ompad (New Yorgi ülikool, USA).

30. augustil kell 10.15 kaitses **JANELI VIIL** rakubioloogia erialal doktoritööd «Studies on Cellular and Molecular Mechanisms That Drive Normal and Regenerative Processes in the Liver and Pathological Processes in Dupuytren's Contracture» («Terve ja kahjustatud maksa regeneratsioonis ning Dupuytren'i kontraktuuri progressioonis osalevate rakuliste ja molekulaarsete mehhanismide uurimine»). Kaitsmine toimus Riia 23B-105. Juhendaja vanemteadur Viljar Jaks, oponent prof Robert P. Coppes (Groningeni ülikool, Holland).

30. augustil kell 12.15 kaitses **KAIDO SIIMON** materjaliteaduse erialal doktoritööd «Electropun Gelatin Cross-Linked by Qlucose» («Glükoosiga ristsidestatud elektrosppinnitud želatiin»). Kaitsmine toimus W. Ostwaldi 1-B103. Juhendajad teadur Martin Järvekülg, dotsent Uno Mäeorg ja teadur Ivo Laidmäe, oponent dr Tekla Tammelin (Soome).

31. augustil kell 12 kaitses **ASKO LAANISTE** keemia erialal doktoritööd «Comparison and Optimisation of Novel Mass Spectrometry Ionization Sources» («Uudsete massispektormetria ionisatsiooniallkate võrdlemine ja optimeerimine»). Kaitsmine toimus Ravila 14a-1021. Juhendajad teadur Anneli Kruve ja prof Ivo Leito, oponent prof Risto Kostianen (Helsingi ülikool, Soome).

31. augustil kell 14 kaitses **HANNO EVARD** keemia erialal doktoritööd «Estimating Limit of Detection For Mass Spectrometric Analysis Methods» («Massispektrometria analüüsimeetodite avastamispiiri hindamine»). Kaitsmine toimus Ravila 14a-1021. Juhendajad teadur Anneli Kruve ja prof Ivo Leito, oponent dr Emilia Vasileva-Veleva (Rahvusvaheline aatomienergiaagentuur, Monaco).

31. augustil kell 14.15 kaitses **RAIN KIPPER** füüsika erialal doktoritööd «Galaxy Modelling: Dynamical Methods and Applications» («Galaktikate modelleerimine: dünaamilised meetodid ja rakendused»). Kaitsmine toimus W. Ostwaldi 1-B103. Juhendajad dr Elmo Tempel ja prof Peeter

Tenjes, oponendid dr Pekka Heinämäki (Tuorla observatoorium, Soome) ja dr Gert Hütsi.

5. septembril kell 10 kaitses **KATRIN SAKS** haridusteaduse erialal doktoritööd «Supporting Students' Self-Regulation and Language Learning Strategies in the Blended Course of Professional English» («Üliõpilaste eneseregulatsiooni ja keeleõppestrateegiate toetamine kombineeritud õppe keskkonnas erialases võõrkeeles»). Kaitsmine toimub Tartu ülikooli muuseumi valges saalis. Juhendaja prof Äli Leijen, oponent prof Karey Yuju Land (Taiwani riiklik pedagoogika-ülikool, Taiwan).

5. septembril kell 10.15 kaitses **ENE KOOK** botaanika ja ökoloogia eriala doktoritööd «Genetic Diversity and Evolution of *Pulmonaria angustifolia* L. and *Myosotis laxa sensu lato* (Boraginaceae)» («Kareleheliste *Pulmonaria angustifolia* L. ja *Myosotis laxa* s. l. (Boraginaceae) geneetiline mitmekesisus ja evolutsioon»). Kaitsmine toimub TÜ senati saalis. Juhendajad teadur Silvia Pihu ja teadur Ülle Reier, oponent prof Jan Kirschner (Tšehhi vabariigi teaduste akadeemia, Tšehhi).

5. septembril kell 15 kaitses **ANDRES KÖNNO** meedia ja kommunikatsiooni erialal doktoritööd «The Modelling of Communication and Its Applications in a Longitudinal Research: Examples of Estonian, Finnish and Russian Journalism in the 20th Century» («Kommunikatsiooni modelleerimise võimalused ja rakendused longituuduuringutes Eesti, Soome ja Vene 20. sajandi

ajakirjanduse näitel»). Kaitsmine toimub TÜ senati saalis. Juhendaja dr Maarja Lõhmus, oponent prof Mikko Lagerspetz (Åbo akadeemia, Soome).

7. septembril kell 11 kaitses **OLAV-JÜRI LUIK** õigusteaduse erialal doktoritööd «The Application of Principles of European Insurance Contract Law to Policyholders of the Baltic States: a Measure for the Protection of Policyholders» («Euroopa kindlustuslepingu õiguse printsiipide (PEICL) rakendamine Balti riikide kindlustusvõtjatele: meede kindlustusvõtjate kaitseks ja võimalus piiriüleste teenuste levikuks»). Kaitsmine toimub Näituse 20-K03. Juhendaja dots Villu Kõve, oponent prof Helmut Heiss (Zürichi ülikool, Šveits).

9. septembril kell 14.15 kaitses **VELLE TOLL** atmosfäärifüüsika erialal doktoritööd «Direct Radiative Impacts of Atmospheric Aerosols on Meteorological Conditions Over Europe» («Atmosfääriaerosoolide otsene kiirguslik mõju meteoroloogilistele tingimustele Euroopas»). Kaitsmine toimub W. Ostwaldi 1-B103. Juhendajad dots Piia Post ja vanemteadur Aarne Männik, oponendid dr Sami Niemelä (Soome meteoroloogiainstituut, Soome) ja dr Anu Reinart.

12. septembril kell 13 kaitses **EERO MERILIND** arstiteaduse erialal doktoritööd «Primary Health Care Performance: Impact of Payment and Practice-Based Characteristics» («Perearstiabi tulemuslikkus: tasustamise ja praksetegurite mõju»). Kaitsmine toimub Ravila 19-1006. Juhendaja

daja prof Ruth Kalda, oponent prof Igor Švab (Ljubljana ülikool, Sloveenia).

13. septembril kell 10.15 kaitseb **KADRI PEIL** rakubioloogia erialal doktoritööd «RNA Polymerase II-Dependent Transcription Elongation in *Saccharomyces Cerevisiae*» («RNA polümeraas II-sõltuva transkriptsiooni elongatsioon pagaripärmis *Saccharomyces cerevisiae*»). Kaitsmine toimub Riia 23b-105. Juhendaja prof Arnold Kristjuhan, oponent prof Ann Ehrenhofer-Murray (Berliini Humboldti ülikool, Saksamaa).

15. septembril kell 10.15 kaitseb **ARGO RONK** botaanika ja ökoloogia erialal doktoritööd «Plant Diversity Patterns Across Europe:

Observed and Dark Diversity» («Taimede levikumustrid Euroopas: vaadeldud ja tume elurikus»). Kaitsmine toimub TÜ senati saalis. Juhendaja prof Meelis Pärtel, oponent prof Jens-Christian Svenning (Aarhusi ülikool, Taani).

16. septembril kell 14.15 kaitseb **INDREK HEINLA** neuroteaduste erialal doktoritööd «Behavioural and Genetic Comparison of B6 and 129Sv Mouse Lines Focusing on the Anxiety Profile and the Expression of Lsamp Gene» («B6 ja 129Sv hiireliinide käitumuslik ja geneetiline võrdlus, mis keskendub ärevuskäitumisele ja Lsamp geenil ekspressioonile»). Kaitsmine toimub Ravila 19-1038. Juhendaja prof Eero Vasak, vanemteadur Mari-Ann Philips, oponent prof

Chadi Touma (Osnabrücki ülikool, Saksamaa).

30. septembril kell 11 kaitseb **KAIDO KÜNNAPAS** õigusteaduse erialal doktoritööd «Preventive Measures Securing the Payment of Taxes Before Determining the Tax Liability: Principle of Precaution in Tax Procedure Law» («Maksukohustuse täitmise preventiivne tagamine enne maksukohustuse tuvastamist: ettevaatuspõhimõte maksumenetluses»). Kaitsmine toimub Tallinnas, Kaarli pst 3-408. Juhendajad prof Kalle Merusk ja dots Lasse Lehis, oponent prof Begoña Pérez Bernabeu (Alicante ülikool, Hispaania).

TÜ SIHTASUTUSE KEVADSEMESTRI STIPENDIAADID

Juuni keskel anti üle TÜ sihtasutuse 2016. aasta kevadsemestri stipendiumid. Kevadsemestri jooksul toetatakse 21 erinevast fondist ühtekokku 70 inimest kogusummas 86 000 eurot.

VÕÕRKEELSE VÄITEKIRJA EESTIKEELSE RESÜMEE STIPENDIUM

Diana Eerma, TÜ sotsiaalteaduste valdkond;
Kaia Kask, TÜ sotsiaalteaduste valdkond;
Kristi Praakle, EMÜ veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituut;
Kadri Aavik, TLÜ ühiskonnateaduste instituut;
Liisa Lang, TÜ loodus- ja täppis-teaduste valdkond;
Renate Rutiku, TÜ sotsiaalteaduste valdkond;

Mario Öeren, TTÜ keemiainstituut;
Berit Tein, EMÜ põllumajandus- ja keskkonnainstituut;
Risto Ilves, EMÜ tehnikainstituut;
Priit Põllumäe, EMÜ metsandus- ja maaehitusinstituut;
Sirje Kupp-Sazonov, TÜ humanitaarteaduste ja kunstide valdkond.

EESTIKEELSE TERMINOLOOGIA SIHTSTIPENDIUM

Anni Jürine, TÜ maailma keelte ja kultuuride kolledži spetsialist-assistent;
Kai Rünk, TÜ loodus- ja täppis-teaduste valdkonna taimeökoloogia teadur;
Anneli Randla, EKA kunstikultuuri teaduskonna dotsent;
Tauri Roosipuu, TTÜ Eesti mereakadeemia 3. aasta üliõpilane;

Madli Pesti, TÜ humanitaarteaduste ja kunstide valdkonna 4. aasta doktorant;
Andrus Org, TÜ humanitaarteaduste ja kunstide valdkonna eesti kirjanduse lektor.

PROFESSOR OLEVI KULLI MÄLESTUSSTIPENDIUM

Ott Kangur, TÜ loodus- ja täppis-teaduste valdkonna 2. aasta doktorant.

SÜDAMEAPTEEGI STIPENDIUM
Triin Tooming, TÜ farmaatsia instituudi 3. aasta üliõpilane.

NADIA WALTERI STIPENDIUM

Kati Toom, TÜ meditsiiniteaduste valdkonna 1. aasta doktorant;
Merle Mandel, TÜ meditsiiniteaduste valdkonna 4. aasta doktorant;

Rando Porosk, TÜ meditsiiniteaduste valdkonna 3. aasta doktorant.

PEREKOND VON TSCHISHEVSKY MÄLESTUSFONDI STIPENDIUM

Kalvi Almosen, TÜ Pärnu kolledži 2. aasta magistrant;
Eve Jaanson, TÜ Pärnu kolledži 3. aasta üliõpilane;
Kristi Lepik, TÜ Pärnu kolledži 2. aasta magistrant;
Maarja Sarap, TÜ Pärnu kolledži 2. aasta üliõpilane;
Liis Seeme, TÜ Pärnu kolledži 3. aasta üliõpilane.

HELGA JA ELMAR MINNUSE STIPENDIUM

Liis Sabre, meditsiiniteaduste valdkonna neuroloogia vanemteadur, arst-õppejõud.

TELDERSI SIHTRAHA

Anni Haas, TÜ õigusteaduskonna 1. aasta magistrant;
Getter Paberits, TÜ õigusteaduskonna 1. aasta magistrant;
Heli Hirsik, TÜ õigusteaduskonna 1. aasta magistrant;
Nele Teelahk, TÜ õigusteaduskonna 1. aasta magistrant;
Ann Tarkin, TÜ õigusteaduskonna 1. aasta magistrant;
Kristjan Nõmmik, TÜ õigusteaduskonna 3. aasta üliõpilane.

EDITH REIMANI STIPENDIUM

Carolyn Toomingas, TÜ õigusteaduskonna 1. aasta magistrant.

ANDREAS JA ELMERICE TRAKSI STIPENDIUM

Laura Roht, TÜ meditsiiniteaduste valdkonna 2. aasta arst-resident;
Holger Nõmm, TÜ sotsiaalteaduste valdkonna 2. aasta doktorant;
Ragnar Ilp, TÜ meditsiiniteaduste

valdkonna 3. aasta arst-resident;
Hedda Lippus, TÜ meditsiiniteaduste valdkonna 2. aasta doktorant;
Merli Saare, TÜ meditsiiniteaduste valdkonna 4. aasta doktorant;
Tarmo Puolokainen, TÜ sotsiaal-teaduste valdkonna 3. aasta doktorant.

KPMG STIPENDIUM

Teel Treiel, TÜ majandusteaduskonna 3. aasta üliõpilane.

ERICH RANNU PEREKONNA STIPENDIUM

Uku Lilleväli, TÜ majandusteaduskonna 3. aasta üliõpilane;
Mykyta Gorskykh, TÜ majandusteaduskonna 2. aasta üliõpilane;
Diana Gabrielyan, TÜ majandusteaduskonna 2. aasta magistrant.

LYDIA JA FELIX KRABI STIPENDIUM

Merit Müür, TÜ loodus- ja täppis-teaduste valdkonna 2. aasta üliõpilane;
Gettel Sink, TÜ loodus- ja täppis-teaduste valdkonna 2. aasta magistrant;
Annika Meitern, TÜ loodus- ja täppis-teaduste valdkonna 3. aasta doktorant;
Liivi Plumer, TÜ loodus- ja täppis-teaduste valdkonna 3. aasta doktorant;
Hanna Soe, TÜ loodus- ja täppis-teaduste valdkonna 2. aasta magistrant.

OLE GOLUBJATNIKOV MÄLESTUSSTIPENDIUM

Vegard Kruusla, TÜ ja TTÜ biome-ditsiinitehnika ja meditsiinifüüsika ühisõppekava 2. aasta magistrant.

HEINO KRUSE STIPENDIUM

Kristi Anderson, TÜ meditsiini-

teaduste valdkonna 5. aasta üliõpilane;
Piia Jõgi, TÜ meditsiiniteaduste valdkonna 4. aasta doktorant;
Rille Pihlak, TÜ meditsiiniteaduste valdkonna 4. aasta arst-resident;
Ene-Ly Jõgeda, TÜ meditsiiniteaduste valdkonna 3. aasta doktorant.

KARINE JA MARTIN KOOBASE STIPENDIUM

Carl Eric Simmul, TÜ eesti ja üldkeeleteaduse instituudi 1. aasta magistrant;
Kaidi Kolsar, TÜ eesti ja üld-keeleteaduse instituudi 2. aasta üliõpilane;
Käbi Suvi, TÜ eesti ja üldkeeleteaduse instituudi 3. aasta üliõpilane;
Janno Zöbin, TÜ eesti ja üld-keeleteaduse instituudi 3. aasta üliõpilane.

VOLDEMAR SIIMONI MÄLESTUSFONDI STIPENDIUM

Andra Rumm, TÜ humanitaarteaduste ja kunstide valdkonna 1. aasta doktorant;
Tõnn Adermann, TÜ humanitaarteaduste ja kunstide valdkonna 2. aasta magistrant;
Riina Reinsalu, TÜ humanitaarteaduste ja kunstide valdkonna 2. aasta doktorant;
Enel Põld, TÜ humanitaarteaduste ja kunstide valdkonna 3. aasta üliõpilane.

PUHK-MÖRNERI STIPENDIUM

Kerli Kraus, TÜ humanitaarteaduste ja kunstide valdkonna 2. aasta magistrant.

PEREKOND MAIMETSA STIPENDIUM EMTA ÜLIÕPILASTELE

Signe Toomla, EMTA muusikateaduse eriala 1. aasta magistrant.

OLEV JA TALVI MAIMETSA STIPENDIUM

Marianna Tampere, TÜ loodus- ja täppisteaduste valdkonna magist-rant;

Andrio Lahesaare, TÜ loodus- ja täppisteaduste valdkonna 4. aasta

doktorant;
Indrek Teino, TÜ loodus- ja täppisteaduste valdkonna 4. aasta doktorant.

**JAAN EINASTO RAHVUSVA-
HELINE STIPENDIUM**

Boris Deshev, TÜ loodus- ja täp-pisteaduste valdkonna doktorant.

Lisateave: Katrin Pärn, TÜ sihtasu-tuse assistent, katrin.parn@ut.ee, tel 737 5852.

ROTALIA FOUNDATION (USA) STIPENDIAADID TARTU ÜLIKOOLIST

2016/2017. õppeaastaks annab eraannetustel põhinev Rotalia Foundation (USA) Tartu ülikooli tudengitele 26 stipendiumit ü 2000 eurot.

Anna Maria Punab, TÜ arstitea-duse integreeritud õppekava 5. aasta üliõpilane;
Anti Ingel, TÜ informaatika õppe-kava 1. aasta magistrant;
Ave Põld, TÜ hambaarstiteaduse integreeritud õppekava 4. aasta üliõpilane;
Birgit Kerb, TÜ eesti keele ja kir-janduse õpetaja õppekava 1. aasta magistrant;
Carolyn Toomingas, TÜ õigustea-duse õppekava 1. aasta magist-rant;
Eliise Tammekivi, TÜ keemia õp-pekava 1. aasta magistrant;
Gunnar Printsman, TÜ keemia õppekava 1. aasta magistrant;
Helina Muld, TÜ füsioteraapia

õppekava 2. aasta üliõpilane;
Johannes Richard Voltri, TÜ riigiteaduste õppekava 2. aasta üliõpilane;
Karl Lembit Laane, TÜ riigiteadus-te õppekava 1. aasta üliõpilane;
Karl Reinkubjas, TÜ füüsika õppe-kava 2. aasta üliõpilane;
Karl-Mattias Tepp, TÜ informaati-ka õppekava 2. aasta üliõpilane;
Karmen Kink, TÜ inglise keele ja kirjanduse õppekava 2. aasta üliõpilane;
Katre Sai, TÜ rahvusvaheliste suhete ja regiooni uuringute õppekava 1. aasta magistrant;
Keiu Kärt Tammeaid, TÜ eesti keele ja kirjanduse õpetaja õppe-kava 1. aasta magistrant;
Kristina Põšnogorajeva, TÜ geenitehnoloogia õppekava 2. aasta üliõpilane;
Kätlin Lember, TÜ õigusteaduse õppekava 2. aasta üliõpilane;
Liisa Pool, TÜ kirjanduse ja

teatriteaduse õppekava 1. aasta magistrant;
Mari Kirss, TÜ geograafia õppeka-va 1. aasta magistrant;
Mariliis Jukk, TÜ arstiteaduse integreeritud õppekava 2. aasta üliõpilane;
Merit Müür, TÜ geenitehnoloogia õppekava 2. aasta üliõpilane;
Piia Ereth Kasatkin, TÜ keemia õppekava 1. aasta magistrant;
Siim Jakobsoo, TÜ psühholoogia õppekava 1. aasta magistrant;
Silver Sillak, TÜ sotsioloogia õp-pekava 1. aasta magistrant;
Sirli Luup, TÜ geenitehnoloogia õppekava 1. aasta magistrant;
Ulvi Võsa, TÜ eesti keele ja kirjan-duse õpetaja õppekava 1. aasta magistrant.

Stipendiumid antakse üle reedel, 2. septembril kell 17 Tartus Rotalia majas toimuval aktusel (Tähe 3).

50. sünnipäeval ökoloogia ja maa-teaduste instituudi botaanika osa-konna botaanika teadur **SILVIA PIHU**; pensionile jäämise puhul humanitaarteaduste ja kunstide valdkonna emeriitprofessor **ÜLO**

TUNNUSTAMISED

TÜ väikese medali ja tänukirjaga tunnustati 65. sünnipäeval bio- ja siirdemeditiini instituudi biokee-mia osakonna üldise biokeemia vanemteadurit **RIINA MAH-LAPUUD** ning 60. sünnipäeval

meditsiiniteaduste valdkonna residentuuriprodekaani, kirurgia-kliiniku juhatajat, üldkirurgia dotsenti **URMAS LEPNERIT**.

TÜ aumärgi ja tänukirja pälvisid

MATJUS, meditsiiniteaduste vald-konna emeriitprofessor **ANTS PEETSALU** ning mereinstituudi endine koristaja **MAIMO PARTS**.

TÜ aumärgiga tunnustati 70. sünnipäeval rahandusosakonna raamatupidajat **VILJA RAMMOT** ja 65. sünnipäeval rahandusosa-konna raamatupidajat **SIRJE OLMRET**.

TÜ tänukirja pälvisid 95. sünni-päeval loodus- ja täppisteaduste valdkonna emeriitdotsent, ülikooli muuseumi konsultant **TUL-LIO ILOMETS**, 60. sünnipäeval geoloogiamuuseumi varahoidja **TÕNU PANI** ning raamatukogu kogude arenduse osakonna raamatukoguhoidja **SIIRI REI-NOLA**, 50. sünnipäeval bio- ja siirdemeditiini instituudi RNA bioloogia vanemteadur **ANA**

REBANE ning füüsika instituudi bio-ja keskkonnafüüsika osakonna vanemteadur **MARKO KAASIK**; pensionile jäämise puhul õigus-teaduskonna endine võrdleva õigusteaduse assistent **JÜRI LIVENTAAL**, õigusteaduskonna endine sekretär **TAIMI VILLEM-SOO** ning bio- ja siirdemeditiini instituudi füsioloogia osakonna endine füsioloogia vanemassistent **IVAR-OLAVI VAASA**.

TÜ SIHTASUTUSE STIPENDIUMID SEPTEMBRIS 2016

**MARIKA MIKELSAARE ÜLIÕPI-
LASTEADUSE TOETAMISE
STIPENDIUM** – 1 stipendium 500 eurot. Stipendiumile saavad kandideerida jooksva aastal teadusajakirja suunatud või seal avaldatud, samuti arstiteaduskon-na teaduskonverentsil esitatud mikrobioloogia ja infektsioon-haiguste alase teadustöö autorid (üliõpilased, magistrandid ja doktorandid).

PEETER PÖLLU STIPENDIUM – 1 stipendium 1920 eurot. Stipen-diumile saavad kandideerida kõigi Eesti avalik-õiguslike kõrgkoolide õpetajakoolituse erialade üliõpila-sed (alates kaheksandast õppese-mestrist lõimitud õppekava puhul ja teisest semestrist magistri- ja doktoriõppes), kes on edukad õppe- ja teadustöös ning on tule-muslikult kaasa lõõnud pedagoogika-alases arendustegevuses.

Taotlused stipendiumitele kan-dideerimiseks tuleb esitada hiljemalt 1. oktoobriks 2016 Tartu ülikooli sihtasutusele.

Täpsem teave ja nõuded sti-pendiumite taotlemiseks: www.sihtasutus.ut.ee, tel 737 5852 või 56 571 221 (Katrin Pärn).

TEATED

SEPTEMBRIS TÜ AULAS: 9. septembril kell 12 algab konve-rents «Multiple Myeloma 2016 – State of The Art», esineb dr Edward Laane; 10. septembril kell 19 algab kontsert «Game In a Dream», esinevad Kalev Mark Kostabi ja Greesi Desiree Langovits; 27. septembril kell 16.15 toimub inauguratsiooniloog, mille peab prof Janno Lahe; 30. septembril kell 15 toimub Tartu maavanema ja Tartu linnapea vastuvõtt Tartumaa haridustöö-tajatele.

**PENSIONÄRIDE ÜHINGUS
VITAE:** Senistest ruumidest ümberkolimise tõttu ei toimu septembris tavapärasest klubide tööd. Palume liikmetel ühendust võtta oma juhatajatega.

**ÕPETATUD EESTI SELTSI
ETTEKANDED:** 14. septembril esineb Dorothee Goeze ette-kandegas «Aadel kodus». 28. septembril esineb Toomas Schvak ettekandega «Preester Aleksandr Ossipovi lugu: Eesti õigeusu kiriku tugisambast Nõukogude Liidu

esiateistiks». ÕES-i koosolekud toimuvad Lossi 3-406 algusega kell 16.15.

TARTU AKADEEMILINE MEES-KOOR otsib oma ridadesse uusi hakkajaid noormehi. Vastuvõtt: 5., 8., 12., 15. ja 19 septembril TÜ haridusteaduste instituudi aulas (Salme 1a) E ja N kell 18.15. Lisa-teave: tam.eu, fb.com/TartuAkadeemilineMeeskoor; koorivanem. meeskoor@gmail.com, tel 5554 2128.

TÜ AKADEEMILINE NAIS-KOOR otsib oma ridadesse uusi lauljaid. Vastuvõtt: 6., 8., 15., 20. ja 22. septembril kell 18 TÜ peahoone ruumis 232. Ette tuleb laulda üks laul vabal valikul.

KORP! VIRONIA kutsub külalisõhtutele 8., 22. ja 30. septembril algusega kell 20.15 aadressil Lai 30. Lisateave: vironia.ee.

KORP! FRATERNITAS ESTICA kutsub külalisõhtutele 7. ja 15. septembril ning 7. oktoobril algusega kell 20.15 aadressil Vanemuise 54. Lisateave: cfe.ee.

KORP! SAKALA kutsub külalisõhtutele 8. ja 23. septembril ning 6. oktoobril algusega kell

20.15 aadressil Veski 69. Lisateave: sakala.ee.

KORP! UGALA kutsub külalisõhtutele 8. ja 20. septembril ning 7. oktoobril algusega kell 20.15 aadressil J. Kuperjanovi 16. Lisateave: korpugala.ee.

KORP! ROTALIA kutsub külalisõhtutele 28. septembril ning 11. ja 27. oktoobril algusega kell 20.15 aadressil Tähe 3. Lisateave: rootalia.ee.

KORP! FRATERNITAS LIVIENSIS kutsub külalisõhtutele 16. ja 22. septembril ning 5. oktoobril algusega kell 20 aadressil Jakobi 52. Lisateave: liviensis.ee.

ÕNNITLEME

75 ENNO KOLK, looduse ja täppisteaduste valdkonna emeriitdtsent, matemaatika ja statistika instituudi spetsialist – 6. september

REIN RAAMAT, füsioloogia osakonna spetsialist – 16. september

JACK BARRIE HOLBROOK, külalisprofessor – 30. september

60 EVA MARIA TOULOUZE,

etnoloogia teadur – 13. september

ANU SAAG, üldbioloogia assistent – 14. september

MARET VIHMAN, loodusegeograafia assistent – 18. september

HELLE TAMM, raamatukoguhoidja – 20. september

55 PILLE TABA,

neuroloogia vanemteadur; neuroloogia dotsent – 5. september

TÖNU-ANDRUS TANNBERG, eesti lähiajaloo professor; akadeemik – 22. september

50 KADRI UGUR, interpersonaalse ja hariduskommunikatsiooni lektor – 18. september

45 AVE TIISLER, vastutav sekretär – 4. september

TRIIN MARANDI, haridustehnoloog – 20. september

ANNIKA KONSAP, projekti koordinaator – 30. september

40 VIRVE SÖBER, entomoloogia teadur –

KORP! REVELIA kutsub külalisõhtutele 6. septembril ja 7. oktoobril algusega kell 20 aadressil Veski 45. Lisateave: revelia.ee.

22. septembril toimub TÜ Ideelabori ja «Ajujahi» koostöös **INSPIRATSIOONIÜRITUS «IDEEDE RAJU»**, mis toob kokku üle 20 ettevõtja ja 200 noore, et arutleda erinevate teemade üle. Lisateave: www.ideelabor.ee.

IDELABORI ÄRIIDEEDE ARENDUSPROGRAMM STARTER aitab ideid leida ja ellu viia! Semestri jooksul toimuvad osalejatele tasuta seminarid, milles idufirmade maastikul kogenud mentorid aitavad häid ideid leida ning ellu viia..

16. september
KATI KOIDO, füsioloogia vanemteadur; neuroteaduste doktoriõppe programmijuht – 24. september
SIRLI RAUD, füsioloogia vanemteadur – 24. september

35 MARGUS LEPPIK, molekulaarbioloogia teadur; geenitehnoloogia bakalaureuse- ja magistriõppe programmijuht, biomeditsiini magistriõppekava programmijuht – 28. september

30 GERLY TAMM, sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskuse (RAKE) projektijuht-analüütik – 3. september

URMAS VARBLANE – 55

20. juulil sai 55-aastaseks majandusteaduskonna üks keskne tugisammas, rahvusvahelise ettevõtluse professor Urmas Varblane.

Urmase kolleegid ja tudengid tunnevad teda kui äärmiselt lahket, avatud, laia silmaringiga, ettevõtlikku, tegusat, nooruslikku ja toetavat inimest. Oma mõtete ja eeskujuga on ta suutnud aastate jooksul innustada ja motiveerida mitme põlvkonna tudengeid, majandusteadlasi ja teisi Eesti elu edendajaid.

Tema algatusvõime ja järjekindluseta oleks nii mõndagi jäänud nii teaduskonnas kui Eestis üldisemalt sündimata. Urmas on olnud keskne teerajaja välismajanduse ja innovatsiooni valdkonna õppe- ja uurimistöö ülesehitamisel ja arendamisel Eestis. Urmas ei tegutses üksi, vaid tema tegemisi iseloomustab kuldaväärt oskus luua koostöövõrgustikke ja hoida neis üleval meeskonnatöö vaimu.

Urmas sündis 20. juulil 1961. aastal Mõisakülas. Ta lõpetas 1984. aastal TÜ majandusküberneetika eriala (*cum laude*) ja kaitses 1989. aastal Moskva riiklikus ülikoolis majandusteaduste kandidaadi kraadi. Urmas on TÜ majandusteaduskonnas töötanud alates 1984. aastast, sellest viimased 15 aastat rahvusvahelise ettevõtluse professorina ning alates 2014. aastast panustab ta ülikooli arengusse ka TÜ senati liikmena. Tema juhendamisel on kaitsnud 10 doktori- ning 80 magistritööd.



FOTO: ERAKOGU

Viimastel aastatel on ta muuhulgas seisnud tugevalt sotsiaalteaduste erialadevaheliste uuringute ja koostöö arendamise eest ning vedanud eest algatusi, et tõsta Eestis teadlikkust Aasia riikide majandusest. Ta juhib majandusteaduskonna institutsionaalset uurimisprojekti «Struktuuri muutused tootlikkuse kasvu tegurina siirdemajandustes». 2009. aastast panustab Urmas nõukogu liikmena oma rikkaliku teadmiste ja kogemuste pagasiga Eesti Panga kui ühe tähtsaima majandusanalüüsi keskuse arendamisse. Seega, Urmase puhul kehtib kindlasti ütlus, et «kes palju teeb, see palju jõuab».

Urmas on üks tunnustatumaid majandusajundajaid Eestis. Tema mitmekülgset panust ühiskonda on ka väärikalt hinnatud. Alates 2009. aastast on ta Eesti teaduste akadeemia akadeemik ning humanitaar- ja sotsiaalteaduste osakonna juhataja. Ta on saanud Eesti Vabariigi teaduspreemia sotsiaalteadustes, Raefondi preemia ning Valgetähe III klassi teenetemärgi.

Urmas on oma eduka teadlaskarjääri jooksul avaldanud

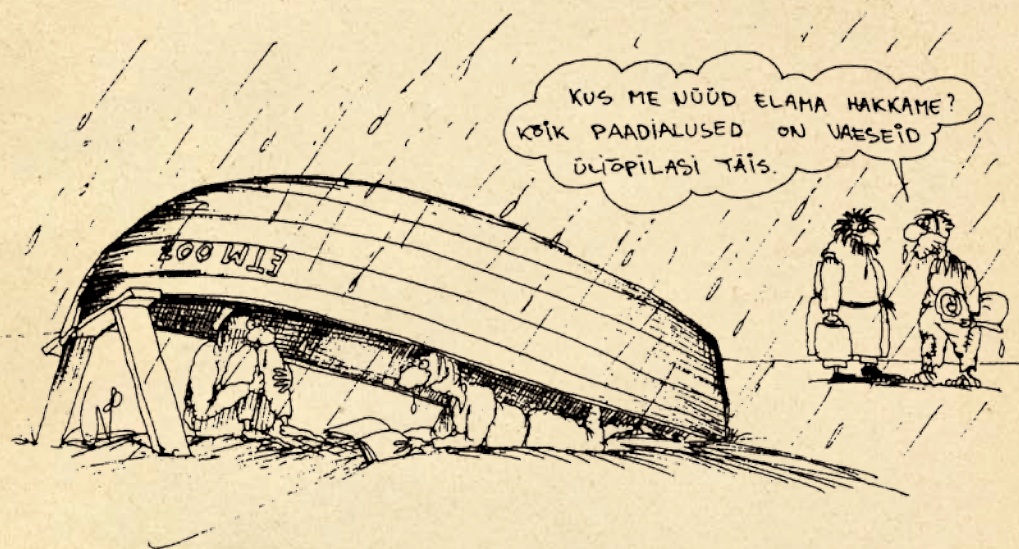
kokku üle 280 publikatsiooni. Tema põhilised uurimisteemad hõlmavad otseste välisinvesteeringute rolli majanduse ümberstruktureerimisel, riiklike ja sektoraalsete innovatsioonisüsteemide arengut, siirderiikide majanduslikku konvergenti ja selle tegureid ning rahvusvahelist ettevõtlust. Urmas panustab muuhulgas aktiivselt rahvusvahelise majandusteadlaste assotsiatsiooni European Association of Comparative Economic Studies juhtimisse.

Tema teadustöid ja muid tegemisi iseloomustab läbiva joonena panus Eesti arengusse. Oma töödes käsitleb Urmas rahvusvahelise teaduskirjanduse jaoks keske tähtsusega küsimusi, kuid seda eriti just meie Eesti majanduse arendamise ja selle parema mõistmise eesmärgil.

Urmases on suurepäraselt ühendatud nii teadlase, õppejõu, eestvedaja kui teadustöö tulemuste praktikutele vahendaja ja majanduspoliitika nõustaja oskused. Urmas on menukamaid õppejõude majandusteaduskonnas. Tudengite kommentaarid räägivad enda eest: «oli väga inspireeriv ja ajendas juurde lugema»; «rääkis väga palju sellest, mis tegelikult maailmas toimub ja kuidas asjad tegelikult käivad»; «väga professionaalne õppejõud»; «soovitan Urmas Varblase loengutes kohal käia».

Jõudu ja jaksu edaspidiseks!

Kolleegid majandusteaduskonnast



TÕESTISÜNDINUD LOOD JA NALJAD KUUE SAMBA TAGANT

Ajaloo-keeleteaduskonna dekaan Richard Kleis oli väga töökas ja laia silmaringiga mees. Neljakümne aastate lõpul luges ta ajaloo üldkursust ja mõistagi võttis selles aines ka eksameid vastu. Tollane ajalootudeng Aksel Annuk vastas eksamipileti esimesele punktile nii vaikse häälega, et Kleis jäi tukkuma.

Mõne aja pärast avas dekaan silmad: «Väga hea ... võtke nüüd teine punkt.»

Annuk taipas kosta: «Aga ma just lõpetasin teise punkti.»

«Ahsoo,» imestas Kleis, võttis siis õpinguraamatu ja kirjutas sinna «väga hea» sisse. ●

Ajaloolise usuteaduse eradotsent Alexander Bulmerincq läks loengul nii hoogu, et valehambad lendasid suust. Õppejõud püüdis nad aga õhust kinni, pistis suhu tagasi ja lõpetas lause sekunditki kaotamata. Alles nüüd ta vabandas: «Entschuldigen Sie mich!»

Kaks korda aastas jutlustas ta kirikus ja olevat olnud rihmaga jalast kinni seotud, see hoidis teda kantslist välja hüppamast. ●

ALLIKAS: RAAMAT «TÕESTISÜNDINUD LOOD JA ANEKDOODID 6 SAMBA TAGANT»



SAADA KIRI

Kui meenub õpingute ajast midagi põnevat, kuuled loengus midagi naljakat, avastad õppematerjalidest või eksamitöödest huvitavaid kilde, koostad ristsõnu, armastad mõistatusi või joonistad ülikoolielust pilte, anna sellest meilegi teada.

Saada oma meenutused, naljad ja pildid aadressil ajakiri@ut.ee ja võib-olla avaldame järgmises numbris just Sinu leiu või loomingul!

Teaduskeskus AHHA
Innovatsioonikeskus INNOKAS
ja Eesti Rahvusringhääling
esitlevad:

TEADLASTE ÖÖ FESTIVAL 2016

900+
sündmust
üle Eesti!
26.-30. september



www.teadlasteöö.ee

Antud projekt on rahastatud Euroopa Komisjoni Marie Skłodowska-Curie meetmest, lepingu nr 722750 alusel

Teaduskeskus
AHHA

INNOKAS

ERR
Eesti Rahvusringhääling

Taru
Huvitav teadus

Haridus- ja Teadusministeerium

Eesti Teadusagentuur
Estonian Research Council

BRITISH COUNCIL

Hypatia
PROJECT

CHELTENHAM
Festivals

Fame Lab
TALKING SCIENCE

erc=science²

synenergine

ELRON

MeCog

16366
INFOTELEFON

hektor



SEMINAR

6. septembril toimub haridus- ja kasvatusteaduste doktorikooli seminar teemal «E-learning in Asia». Esineb Taiwani rahvusülikooli professor Yuju Karey Lan.



ÕPPETÖÖ

12. septembri süda-öösel lõpeb esimese semestri üliõpilaste õppeainetele registreerumise tähtaeg. Tegusat uut õppeaastat!



INAUGURATSIOON

27. septembril kell 16.15 peab TÜ deliktiõiguse professor Janno Lahe inauguratsiooniloengu «Mittevaralise kahju hüvitamise alused ja ulatus».

6

10

12

22

27

ARUTELU

10. septembril kell 9 toimub Tartu observatooriumis Euroopa kosmoseagentuuri arutelu «Citizens' Debate on Space of Europe».



KONVERENTS

22. septembril kell 9 algab Põhjamaade kliinilise seksuoloogia assotsiatsiooni 38. aastakonverents. Üks teemasid on transsooliste inimeste abi korraldus Euroopas ja Eestis.



SEPTEMBER 2016

E T K N R L P E T K N R L P E T K N R L P E T K N R L P
29 30 31 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 1 2